

Міністерство освіти і науки України
Житомирський національний агроекологічний університет

Д.І. Дема, Н.М. Фещенко, І.А. Шубенко

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Навчальний посібник

За загальною редакцією кандидата економічних наук,
професора Деми Д.І.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів,
які навчаються за освітньо-професійною програмою «бакалавра»
напряму підготовки «фінанси і кредит»

Житомир
2014

УДК 336.14 (075)
ББК 65.9 (4 Укр.) 261.3
Д 30

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України
Лист № 1/11 – 10985 від 15.07.2014 р.*

Р е ц е н з е н т и :

Петрук О.М. – д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту Житомирського державного технологічного університету;

Берлач Н.А. – д.ю.н., професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ;

Цаль-Цалко Ю.С. – д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського національного агроекологічного університету.

Д 30

Дема Д.І., Фещенко Н.М., Шубенко І.А. Бюджетна система: навч посібник / Д.І. Дема, Н.М. Фещенко, І.А. Шубенко; за заг. ред. Д.І. Деми. – Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 500 с.

Посібник підготовлений відповідно до програми з навчальної дисципліни «Бюджетна система», яка включена в навчальні плани підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси та кредит». У ньому подано конспект лекцій, питання для самоконтролю рівня знань, тестові завдання для закріплення матеріалу, термінологічний словник, список рекомендованої літератури.

Посібник розрахований на студентів напряму підготовки «Фінанси та кредит», аспірантів економічного профілю, усіх, хто цікавиться проблематикою функціонування державних фінансів.

© Д.І. Дема, Н.М. Фещенко,
І.А. Шубенко, 2014

ISBN 978–966–8706–70-7

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Розділ 1. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ БЮДЖЕТУ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	9
1.1. Бюджет як економічна категорія.....	9
1.2. Функції бюджету держави.....	15
1.3. Бюджетна політика.....	17
1.4. Бюджетний механізм.....	21
1.5. Роль і місце бюджету в державному регулюванні соціально-економічного розвитку.....	33
<i>План практичного заняття</i>	38
<i>Питання для самоконтролю</i>	38
<i>Тестові завдання</i>	39
Розділ 2. БЮДЖЕТ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ДЕРЖАВИ	47
2.1. Суть та специфіка бюджету як фінансового плану в Україні.....	47
2.2. Бюджетна класифікація.....	52
2.3. Бюджетне планування.....	62
2.4. Використання програмно-цільового методу у бюджетному плануванні.....	71
2.5. Бюджетне прогнозування.....	80
<i>План практичного заняття</i>	84
<i>Питання для самоконтролю</i>	85
<i>Тестові завдання</i>	85
Розділ 3. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ	93
3.1. Бюджетний дефіцит як показник стану бюджету.....	93
3.2. Причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.....	99
3.3. Джерела фінансування бюджетного дефіциту та шляхи його скорочення.....	102
<i>План практичного заняття</i>	107
<i>Питання для самоконтролю</i>	107
<i>Тестові завдання</i>	108
<i>Навчальні задачі</i>	112

Розділ 4. БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ І ПОБУДОВА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	114
4.1. Структура бюджетної системи та принципи бюджетного устрою.....	114
4.2. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи.....	119
4.3. Бюджетний процес.....	125
4.4. Управління бюджетною системою.....	148
<i>План практичного заняття</i>	153
<i>Питання для самоконтролю</i>	153
<i>Тестові завдання</i>	154
<i>Навчальні задачі</i>	163
Розділ 5. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ І СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ	165
5.1. Бюджетне регулювання.....	165
5.2. Суть і зміст міжбюджетних відносин.....	169
5.3. Політика міжбюджетних відносин в Україні.....	182
<i>План практичного заняття</i>	189
<i>Питання для самоконтролю</i>	189
<i>Тестові завдання</i>	189
<i>Навчальні задачі</i>	195
Розділ 6. СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ	197
6.1. Суть та класифікація доходів бюджету.....	197
6.2. Управління доходами Державного бюджету.....	201
<i>План практичного заняття</i>	208
<i>Питання для самоконтролю</i>	208
<i>Тестові завдання</i>	208
<i>Навчальні задачі</i>	215
Розділ 7. СИСТЕМА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ	220
7.1. Суть, склад, класифікація видатків бюджету.....	220
7.2. Бюджетне фінансування.....	229
7.3. Сучасний стан формування видатків бюджету України.....	236
<i>План практичного заняття</i>	241
<i>Питання для самоконтролю</i>	241

<i>Тестові завдання</i>	241
<i>Навчальні задачі</i>	247

Розділ 8. БЮДЖЕТНІ УСТАНОВИ ТА ОСНОВИ ЇХ КОШТОРИСНОГО ФІНАНСУВАННЯ	252
8.1. Поняття бюджетної установи.....	252
8.2. Відкриття бюджетній установі рахунків.....	257
8.3. Кошторис доходів та видатків бюджетної установи	261
<i>План практичного заняття</i>	266
<i>Питання для самоконтролю</i>	266
<i>Тестові завдання</i>	267

Розділ 9. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА НАУКУ	271
9.1. Необхідність і склад видатків на економіку.....	271
9.2. Видатки бюджетів на фінансування окремих галузей економіки.....	275
9.2.1. Видатки на промисловість та енергетику.....	275
9.2.2. Видатки на АПК.....	282
9.2.3. Операційні видатки на розвиток економіки...	287
9.3. Видатки бюджетів на науку та фундаментальні дослідження.....	298
<i>План практичного заняття</i>	307
<i>Питання для самоконтролю</i>	307
<i>Тестові завдання</i>	307

Розділ 10. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ	312
10.1. Соціально-економічні гарантії держави громадянам.....	312
10.2. Видатки бюджетів на загальну середню освіту.....	313
10.3. Видатки бюджетів на вищу освіту.....	322
10.4. Видатки бюджетів на фінансування охорони здоров'я.....	330
10.5. Видатки бюджетів на фінансування закладів культури і мистецтва.....	341
10.6. Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту.....	350

10.7. Видатки з бюджетів та фондів соціального страхування на соціальний захист населення.....	353
<i>План практичного заняття.....</i>	<i>378</i>
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>379</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>379</i>
<i>Навчальні задачі.....</i>	<i>389</i>
Розділ 11. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ОБОРОНУ ТА УПРАВЛІННЯ.....	399
11.1. Видатки на національну оборону.....	399
11.2. Видатки на управління.....	404
<i>План практичного заняття.....</i>	<i>409</i>
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>409</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>410</i>
Розділ 12. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ.....	414
12.1. Державний борг, причини зростання державного боргу	414
12.2. Обслуговування державного боргу України.....	420
12.3. Методи управління державним боргом.....	425
<i>План практичного заняття.....</i>	<i>430</i>
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>430</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>430</i>
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	437
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	440
ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	460
ДОДАТКИ.....	471

ВСТУП

Досвід високорозвинутих країн світу дає всі підстави стверджувати, що ринок, як надбання світової цивілізації, залишається на найближче майбутнє ефективним середовищем щодо економічного зростання. Однак можливості ринкового механізму далеко не безмежні. Він не в змозі гарантувати вирішення всіх соціально-економічних проблем сучасного суспільства. В тих областях, де ринок не може дати результату, необхідне втручання держави з її унікальним інструментом – бюджетом.

За весь період самостійного формування фінансової системи України саме бюджету, як ланці державних фінансів приділяється чи не найпріоритетніше значення. Перш за все, це пов'язано з тим, що бюджет представляє собою обґрунтований документ щодо економічної стратегії розвитку держави на кожний наступний рік, де віддзеркалюється вся система економічних і фінансових відносин між державою, з одного боку, та між юридичними і фізичними особами – з іншого, з приводу розподілу і перерозподілу ВВП для формування централізованого фонду грошових коштів, призначеного з метою виконання державою її функцій. До того ж зведений бюджет це також фінансовий план, що складається за системою доходів і видатків на різних рівнях бюджетної системи у відповідності із бюджетною класифікацією, рівновага яких визначається через дефіцит або профіцит. І, насамкінець, бюджет в широкому розумінні застосовується як метод або інструмент регулювання економічних і соціальних процесів через, передусім, податки, збори, нормативи, через матеріальну підтримку окремих галузей та верств населення. Саме надання населенню суспільних благ стає однією з функцій держави в ринковій економіці, а їх фінансування здійснюється із центрального та місцевих бюджетів.

Сучасна система бюджетних відносин потребує глибокого дослідження всіх аспектів бюджетних процесів в Україні і самого бюджету як плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами АР Крим, та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Саме з цією метою розроблено даний навчально-методичний посібник "Бюджетна система", який підготовлено у відповідності з типовою навчальною програмою з дисципліни "Бюджетна система" для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів 3 та 4 рівнів акредитації з метою одержання ними сучасних знань з організації та функціонування бюджетної системи і бюджетної політики України.

На практичні заняття запропоновані теми, опанування яких надає можливість студентам набути поглиблених знань з таких проблем: теоретичні основи щодо сутності, призначення та ролі бюджету в економіці держави, основи побудови та організації бюджетної системи, бюджетне планування і прогнозування як основа бюджетного процесу, бюджетний дефіцит та джерела його фінансування, методи формування доходів та видатків бюджету, система міжбюджетних відносин і бюджетного вирівнювання, а також проблеми, пов'язані із особливістю формування таких видів видатків бюджетів як видатки на: соціальну сферу та соціальний захист населення, оборону, управління, економічну діяльність, обслуговування державного боргу.

З метою закріплення теоретичних знань з дисципліни "Бюджетна система" в науково-методичний посібник включено значну кількість практичних завдань, що представлені у вигляді навчальних задач та тестів. Поглиблене вивчення дисципліни передбачає опрацювання студентами широкого кола законодавчих і нормативно-правових актів, навчально-методичної літератури та періодичних видань з державних фінансів, рекомендований перелік яких представлено в окремому розділі даного матеріалу.

Заключна частина навчально-методичного посібника – це методичне та статистичне забезпечення у вигляді інформаційного матеріалу та алгоритмів розрахунку системи показників, представлених в окремих таблицях, в схематичному зображенні, або ж при обґрунтуванні їх економічного змісту. Все це надає можливість студентам опанувати дисципліну "Бюджетна система" у відповідності з сучасними вимогами.

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ І СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ

- Бюджетне регулювання
- Суть і зміст міжбюджетних відносин
- Політика міжбюджетних відносин в Україні

5.1. Бюджетне регулювання

Кожна ланка бюджетної системи є відносно відокремленим фондом грошових коштів, який формується і використовується на підставі окремо затвердженого плану. Україна згідно з Конституцією є унітарною державою, але так історично склалося, що рівень економічного розвитку областей є різним. Для сталого соціального забезпечення необхідно застосовувати механізм перерозподілу між доходами і видатками областей через державний бюджет. Така ж ситуація існує і всередині самих областей між її окремими містами та районами. Для ліквідації цих диспропорцій між ланками бюджетної системи виникають взаємовідносини, які супроводжуються рухом грошових коштів, що отримали назву бюджетного регулювання.

Отже, *бюджетне регулювання* – це надання коштів із загальнодержавних джерел, що закріплені за бюджетом вищих рівнів, бюджетам нижчих рівнів з метою збалансування їх на рівні, необхідному для здійснення відповідних повноважень, виконання планів економічного й соціального розвитку на певній території.

Такий перерозподіл коштів всередині бюджетної системи щороку здійснює кожний представницький орган безпосередньо щодо бюджетів нижчого рівня, тобто обласні ради регулюють районні і міські (міст обласного підпорядкування) бюджети, районні ради – селищні, сільські, міські (міст районного підпорядкування) бюджети, міські ради - бюджети районів у містах. Верховна Рада України здійснює розподіл бюджетних коштів, при цьому регулює обласні, міські (міст Києва і Севастополя) бюджети, республіканський бюджет Автономної Республіки Крим. Верховна Рада Автономної Республіки Крим регулює бюджети районів, які входять до її складу.

Передумови бюджетного регулювання:

1. Визначений законодавством поділ повноважень між державною виконавчою владою та місцевим самоврядуванням. Бюджетним кодексом передбачений поділ видаткових повноважень на основі принципу субсидіарності:

– видатки, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантоване державою, і розташованих найближче до споживачів. Видаткові завдання суто місцевого значення закріплені за бюджетами міст республіканського (в АРК), обласного, районного значення, сіл та селищ. Всі ці бюджети відповідають за дошкільну та загальну середню освіту (школи, дитячі садки), первинну медичну допомогу, що надається місцевими клініками, фельдшерсько-акушерські пункти та культурно-видовищні програми. У містах районного значення з середніми школами та районними лікарнями саме районні бюджети відповідатимуть за утримання цих установ;

– видатки, що здійснюються з бюджетів міст обласного значення та районних бюджетів на фінансування бюджетних установ та заходів, що забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України. Видатки, від яких опиняться у виграшному становищі мешканці компактно розташованого адміністративно-територіального утворення, закріплені за міськими та районними бюджетами. Зокрема, це загальна середня освіта, загальна медична допомога, включаючи програми санітарної освіти та соціального захисту для соціально незахищених в місцевому регіоні, як у випадку соціальної допомоги людям похилого віку;

– видатки, що здійснюються з обласних бюджетів, бюджету АРК на фінансування бюджетних установ та заходів, що забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування регіональних програм. Так, видатки, що можуть потенційно вплинути на соціальне забезпечення мешканців області, закріплюються за обласними бюджетами.

Йдеться, зокрема, про спеціалізовані середні заклади освіти для учнів з вадами розвитку, середні школи-інтернати, професійно-технічні училища та вищі учбові заклади, багатопрофільні лі-

карні обласного значення, спеціалізовану медичну допомогу, спеціалізовані установи соціального захисту для сиріт, інвалідів, літніх громадян та спеціалізовані спортивні програми.

2. Державні гарантії щодо фінансування делегованих повноважень.

3. Чинний механізм розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи.

4. Фінансова підтримка місцевих бюджетів відповідно до різної диференціації територіального фінансового потенціалу. При цьому слід враховувати, що територіальна фінансова незбалансованість обумовлена як різним рівнем доходів, так і різним рівнем видатків.

Основними причинами територіальних відмінностей формування доходів місцевих бюджетів є:

1) різний рівень економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, їх спеціалізація;

2) різноманітність природно-кліматичних умов;

3) різний екологічний стан територій;

4) особливості розташування населених пунктів, насамперед адміністративних центрів;

5) насиченість шляхами сполучення;

6) кількість населення та його віковий стан;

7) сформована протягом минулих періодів мережа об'єктів соціальної та побутової інфраструктури, її стан.

До причин територіальних відмінностей видатків місцевих бюджетів відносять:

1) відсутність єдиної методологічної бази планування та здійснення видатків бюджетів;

2) невизначеність цілей та пріоритетів фінансового вирівнювання;

3) домінування споживацьких тенденцій у використанні коштів місцевих бюджетів, відсутність зацікавлення місцевого самоврядування у додатковій мобілізації доходів;

4) нерациональне розташування мережі бюджетних установ;

5) щорічні зміни складу доходів і видатків;

6) непослідовна політика щодо передачі соціально-культурних об'єктів з державної власності у комунальну.

Існуючі диспропорції між різними бюджетами та їх розбалансування усуваються шляхом бюджетного регулювання, за якого мають місце перерозподільчі процеси бюджетних коштів шляхом вилучення частини ресурсів у економічно більш розвинених і фінансово забезпечених територій (як надлишку понад їх потребу щодо визначених їм повноважень) та передачу їх територіям з недостатнім рівнем розвитку економіки та бюджетної забезпеченості фінансування повноважень за рахунок власних доходів.

Цим досягається вирівнювання ступеня фінансової забезпеченості всіх бюджетів. Загалом бюджетне регулювання становить систему взаємозв'язаних методів, способів, правових норм формування, розподілу, перерозподілу бюджетних ресурсів країни для збалансування інтересів суспільства і громадян у процесі економічного та соціального розвитку.

Види бюджетного регулювання:

1. Вертикальні взаємовідносини виникають між бюджетами різних рівнів, а їх метою є забезпечення необхідними доходами бюджетів усіх рівнів відповідно до чинного законодавчого розмежування повноважень між органами державної влади та місцевим самоврядуванням. Вони реалізуються у формі закріплення конкретних доходів за відповідними рівнями бюджетної системи.

2. Горизонтальні взаємовідносини складаються між бюджетами одного рівня і полягають у збалансуванні рівня витрат із нормативно визначеним показником, тобто фінансове вирівнювання. Досягається шляхом вирівнювання доходів і видатків однотипних місцевих бюджетів. Фінансове вирівнювання – приведення у відповідність витрат бюджетів за функціональною та економічною класифікаціями до гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на душу населення; ліквідація диспропорцій у здійсненні видатків в розрізі окремих територій.

В Україні відсутні кількісні параметри державних соціальних гарантій. Тому метою фінансового вирівнювання є наближення видатків місцевих бюджетів у розрахунку на душу населення до середнього рівня, який склався по країні. Здійснюється в основному у формі надання дотацій і субвенцій.

Принципи фінансового вирівнювання:

– урахування об'єктивно існуючих розбіжностей в економічному та соціальному розвитку територій, особливостей їх місце-

знаходження, природнокліматичних, екологічних, демографічних та інших умов;

- визначення критеріїв і переліку депресивних територій, які потребують додаткових фінансових ресурсів;

- вирівнювання доходів місцевих бюджетів для забезпечення рівних умов функціонування всіх територіальних громад;

- визначення ступеня вирівнювання доходів з метою встановлення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні доходних джерел;

- вирівнювання видатків бюджетів місцевого самоврядування для забезпечення надання суспільних послуг на єдиному рівні, гарантованому законами України.

5.2. Суть і зміст міжбюджетних відносин

Міжбюджетні відносини – це відносини між різними рівнями бюджетної системи щодо фінансового забезпечення бюджетних повноважень.

Згідно із Бюджетним кодексом України: *«Міжбюджетні відносини – відносини між державою, АР Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України».*

Мета регулювання міжбюджетних відносин – забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків та наявними фінансовими ресурсами, що мають забезпечувати виконання цих повноважень.

Здійснення міжбюджетних трансфертів повинно базуватися на кількох основних принципах, а саме:

- орієнтація на забезпечення макроекономічної стабільності і контроль з боку уряду за економічною ситуацією в регіоні;

- відповідність методики розподілу вирівнюючих трансфертів загальній фіскальній політиці країни у довгостроковій перспективі;

- чітке формулювання цілей конкретних трансфертів, наявність регулярного моніторингу їх використання з обов'язковим

дотриманням усіх умов, на яких даний трансферт було виділено, а також застосування санкцій у разі невиконання цих умов;

- врахування ресурсів, які отримуються реципієнтом по інших каналах.

За стадією бюджетного процесу, на якій виявляється потреба у взаємовідносинах між бюджетами, вони поділяються на дві групи.

До першої належать ті, необхідність в яких визначається в процесі бюджетного планування. Це бюджетне субсидіювання та вилучення коштів. Складаючи і розглядаючи проект бюджету, одні органи влади й управління повинні визначити потребу в отриманні бюджетних субсидій, субвенцій чи дотацій, інші – можливості їх надання. Аналогічно визначаються й обсяги вилучення коштів.

До другої групи належать ті взаємовідносини між бюджетами, потреба в яких визначається вже під час виконання бюджету. Це взаємні розрахунки бюджетів та бюджетні позики, які не плануються і не входять до затвердженого бюджету. Навпаки, вони виникають саме внаслідок відхилень виконання бюджету від його затверджених показників.

За формами руху коштів можливі наступні *форми міжбюджетних відносин*:

1) бюджетне субсидіювання – виділення коштів із бюджету вищого рівня бюджетам нижчого рівня;

2) вилучення коштів – передача коштів з бюджету-донора нижчого рівня до державного бюджету;

3) взаємні розрахунки між бюджетами – передача коштів з одного бюджету до іншого у зв'язку з перерозподілом між ними доходів чи видатків після затвердження бюджету;

4) бюджетні позички – запозичення для фінансування тимчасових касових розривів при виконанні бюджету (незбіг у часі фінансування видатків і джерел надходження коштів).

Необхідність бюджетного субсидіювання обумовлена пропорціями розподілу доходів між центральним і місцевими бюджетами. Нині переважає централізація бюджетних коштів. Спочатку вони концентруються у центральному бюджеті, а згодом розподіляються між регіонами. Тому, визначаючи недостатню дохідну базу місцевих бюджетів, слід пам'ятати, що це дуже відносно. Змінивши розподіл доходів між бюджетами різних рівнів,

можна змінити і рівень забезпеченості кожного бюджету доходами. До того ж, необхідність субсидіювання може визначатись тимчасовими факторами, наприклад, реалізацією окремих державних програм, на які виділяються кошти з центрального бюджету, а фінансування здійснюється з місцевих бюджетів.

Видами бюджетного субсидіювання є: бюджетні субсидії, бюджетні субвенції і бюджетні дотації (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Трактування змісту основних видів міжбюджетних трансфертів

Вид бюджетного субсидіювання	Визначення згідно українського законодавства	Визначення згідно з міжнародно визаною термінологією
Бюджетна дотація	грошова допомога нецільового призначення, яка надається вищестоящим бюджетом нижчестоящому при недостатній кількості у нього власних доходів для покриття запланованих видатків	незв'язаний, загальний, безумовний, генеральний трансферт
Бюджетна субсидія	грошова допомога, яка надається вищестоящим бюджетом нижчестоящому на певну ціль, тобто для фінансування конкретної установи або заходу	зв'язаний, спеціальний, умовний трансферт, що не вимагає участі у фінансуванні з боку отримувача
Бюджетна субвенція	грошова допомога, яка надається вищестоящим бюджетом нижчестоящому на певну ціль і на основі пайової участі у фінансуванні	зв'язаний, спеціальний, умовний трансферт, який надається при певній участі у фінансуванні з боку отримувача

Субсидія – трансфертний платіж, що не пов'язується з фінансовим станом бюджету, який його отримує. Він буває цільовим і знеособленим.

Бюджетні субвенції – це такий вид бюджетного субсидіювання, який передбачає пайову участь кількох бюджетів у фінансуванні певних видатків чи проектів. Як правило, вони виділяються за умови, коли бюджет, який отримує бюджетну субвенцію, забезпечує покриття встановленої для нього частки видатків.

Такий вид бюджетного субсидіювання має активніший вплив, оскільки передбачає пошук місцевих ресурсів. Бюджетні субвенції мають цільовий характер, що зумовлено безпосередньо їхньою суттю. Як правило, вони виділяються з бюджету розвитку, а не на фінансування поточних витрат.

Бюджетні дотації – це виділення коштів з бюджету вищого рівня для збалансування бюджетів нижчого рівня. Якщо розміри бюджетних субсидій і субвенцій не пов'язуються безпосередньо зі станом того чи іншого бюджету, то бюджетна дотація видається саме для покриття тих видатків, на які не вистачає доходів і, як правило, в розмірі, який визначається як різниця між видатками і доходами. Як інструмент впливу бюджетні дотації значно слабші, ніж бюджетні субсидії.

В Україні використовується такий інструмент міжбюджетного регулювання як *додаткові дотації* – міжбюджетні трансферти, що надаються місцевим бюджетам в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про їх надання.

Основні види додаткових дотацій:

– додаткова дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевого бюджету;

– додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, встановлених державою;

– додаткова дотація з державного бюджету у вигляді перерахунку до загального фонду місцевих бюджетів 50% надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного податку понад річні розрахункові обсяги, визначені у законі про Державний бюджет України за загальним фондом, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Властивості міжбюджетних трансфертів представлені у табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Властивості міжбюджетних трансфертів

Види	Цільове спрямування	Джерело отримання
Дотація вирівнювання	бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського АР Крим та міст обласного значення	з державного бюджету України

Види	Цільове спрямування	Джерело отримання
	іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти	з державного бюджету України
	бюджетам міст районного значення, сільським, селищним бюджетам	з державного бюджету через районні бюджети
Субвенції	на здійснення державних програм соціального захисту	з державного бюджету України
	субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів)	з державного бюджету, з місцевих бюджетів
	на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування	з місцевих бюджетів
	на проведення видатків бюджетів місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів	з місцевих бюджетів
	інші субвенції	з державного бюджету з місцевих бюджетів
Кошти, що передаються	до державного бюджету	з місцевих бюджетів
	до місцевих бюджетів	з інших місцевих бюджетів
Додаткові дотації	на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів	з державного бюджету України
	на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, встановлених державою	з державного бюджету України
	інші додаткові дотації	з місцевих бюджетів

Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та бюджетами місцевого самоврядування, як і Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджується Кабінетом Міністрів України і повинна враховувати наступні параметри:

1) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та корисуючі коефіцієнти до них;

2) кількість мешканців та кількість споживачів соціальних послуг;

3) індекс відносної податкоспроможності відповідного міста чи району;

4) прогнозний показник кошика доходів бюджетів місцевого самоврядування для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського (АР Крим) та обласного значення

5) коефіцієнт вирівнювання.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості. Основна ідея застосування єдиних фінансових нормативів бюджетної забезпеченості полягає в тому, що обсяг видаткових потреб має віддзеркалювати потребу в соціальних послугах і обмежуватися рамками наявних ресурсів для задоволення цих потреб. Принцип розподілу, яким керуються при застосуванні нормативів бюджетної забезпеченості, полягає в тому, що органи місцевого самоврядування з більшими за середні потребами в соціальних послугах повинні одержувати більший за середній обсяг ресурсів для задоволення цих потреб.

Індекс відносної податкоспроможності. Визначення об'єктивного рівня податкового потенціалу окремого бюджету відносно інших місцевих бюджетів здійснюється за допомогою індексу відносної податкоспроможності. Цей показник відображає рівень розвитку податкової бази відносно середнього по Україні рівня.

Індекс податкоспроможності бюджетів місцевого самоврядування визначається як відношення середньодушового кошика доходів, які враховуються при визначенні обсягу трансфертів бюджету, до аналогічного кошика в середньому по місцевих бюджетах України. Після того як індекси відносної податкоспроможності визначено, їх не можна переглядати частіше ніж один раз на рік: це має стимулювати органи місцевого самоврядування до нарощування доходів.

Обсяг дотацій вирівнювання з державного бюджету, що надаються бюджету АР Крим, обласним бюджетам, бюджету міст Києва і Севастополя, бюджетам міст республіканського (АР Крим) і обласного значення та бюджетам районів, або коштів, що передаються з цих бюджетів до державного бюджету (T_i), визначається за загальним фондом бюджету адміністративно-

територіальної одиниці як різниця між розрахунковим обсягом видатків (V_i) і прогнозним показником обсягу доходів (кошика доходів), що акумулюються на її території (D_i), із застосуванням коефіцієнта вирівнювання α_i за єдиним типом формули:

$$T_i = \alpha_i (V_i - D_i)$$

Розрахунок *прогнозного показника обсягу кошика доходів*, закріплених за бюджетами місцевого самоврядування, здійснюється шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що обраховується на основі звітних даних про фактичні надходження відповідних податків, зборів до цих бюджетів за три останні бюджетні періоди (базовий період), що передують рокові, в якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період. При цьому враховуються втрати закріплених доходів відповідних місцевих бюджетів унаслідок надання пільг платникам податків, згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад.

Розрахунок обсягу доходів, закріплених за місцевими бюджетами, здійснюється на підставі прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного, у свою чергу, на підставі прогнозних основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий бюджетний період.

У разі, якщо місцевий бюджет має перевищення розрахункового обсягу доходів над розрахунковими видатковими потребами, здійснюється негативний трансферт до державного бюджету у вигляді коштів, що передаються до державного бюджету.

Коефіцієнт вирівнювання є одним із інструментів бюджетного регулювання. Він визначає, яку частину коштів із місцевих бюджетів буде передано державному бюджету. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що підлягають передачі до державного бюджету, та варіює в межах від 0,6 до 1,0. Його використання спрямоване на стимулювання органів місцевої влади до нарощування доходів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, та диференціюється залежно від рівня забезпечення такими доходами.

Вилучення коштів є формою взаємовідносин, протилежною за змістом і за напрямом руху коштів бюджетному субсидіюванню, а саме такому його виду, як дотації. На відміну від бюджетного субсидіювання, яке поширене в усьому світі, вилучення коштів є характерною ознакою бюджетних систем, побудованих за принципом єдності. Кошти вилучаються на суму перевищення доходів над видатками з тих бюджетів, де воно виникає. Звісно, це досить відносно перевищення, адже завжди можна знайти напрями використання коштів. Таке перевищення може встановити тільки орган влади чи управління вищого рівня на основі нормування видатків.

Практика вилучення коштів із місцевих бюджетів на користь Державного бюджету застосовується в Україні із 1994 року. Надлишки коштів місцевих бюджетів визначаються при складанні місцевих бюджетів, суми яких затверджуються при прийнятті Закону про Державний бюджет на наступний бюджетний рік. Аналіз Законів про Державний бюджет України дозволяє зробити висновок, що вилучення коштів здійснюється з бюджетів Автономної Республіки Крим, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Одеської, Полтавської, Харківської областей, м. Києва. Мова йде про економічно розвинуті території із значним потенціалом. Вилучення коштів здійснюється протягом бюджетного року в процесі виконання бюджету за допомогою платіжного доручення.

В Україні немає правової бази, яка регламентувала б порядок застосування цього інструменту міжбюджетних відносин. З 1998 р. почав застосовуватися такий інструмент, як офіційні трансферти, тобто кошти, що передаються з державного бюджету України місцевим бюджетам, і кошти, що передаються державному бюджету з бюджетів областей і міст Києва та Севастополя.

Обсяг коштів, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів (вилучення коштів) визначається як різниця між розрахунковим обсягом доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні тра-

нсфerti та розрахунковим обсягом видатків відповідного бюджету, обрахованим із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів.

Взаємні розрахунки між бюджетами виникають під час перерозподілу доходів і видатків між бюджетами після їх затвердження В результаті виконання бюджетів в одних – утворюється нестача доходів, а в інших – на таку ж суму їх надлишок. Для відновлення збалансованості цих бюджетів між ними необхідно провести відповідні взаємні розрахунки.

Необхідність взаємних розрахунків:

1. Зміна після затвердження бюджету законодавства, яке регламентує розподіл доходів і видатків між бюджетами.

2. Зміна адміністративно-територіального поділу.

3. Передача з одного бюджету до іншого фінансування певних заходів, наприклад, капітальних вкладень.

4. Зміна відомчої підпорядкованості підприємств, організацій, установ.

Серед цих причин найбільш поширеною є зміна відомчої підпорядкованості. Зміни в законодавстві про доходи й видатки бюджету, в адміністративно-територіальному поділі, передача обсягів фінансування відбуваються, як правило, з 1 січня, тобто ці заходи приурочені до початку бюджетного року і, таким чином, можуть бути враховані в процесі складання і затвердження відповідних бюджетів.

Характер заборгованості, а отже і взаємних розрахунків, залежить від того, у кого змінюється відомча підпорядкованість – у підприємства чи організації, що діють на комерційних засадах, що пов'язане з перерозподілом доходів, які надходять від них, чи у бюджетних установ, що веде до передачі їх фінансування з одного бюджету в інший. У першому випадку надлишок доходів виникає в зв'язку із збільшенням надходжень доходів, у другому – в результаті скорочення видатків.

Правила проведення взаємних розрахунків:

1. Розрахунки проводяться лише між бюджетами вищого та нижчого рівнів, що безпосередньо пов'язані в ієрархічній структурі. Наприклад, обласний бюджет – районний, районний – сільський тощо. Не можуть проводитись розрахунки між бюджетами, які безпосередньо між собою не пов'язані.

2. На взаємні розрахунки відносять всю річну суму запланованих доходів або видатків, незалежно від того, який обсяг коштів надійшов чи скільки їх було витрачено до моменту проведення розрахунків. При цьому отримані доходи або здійснені видатки передають іншому бюджету. Такий порядок дає змогу протягом бюджетного року віднести відповідні доходи чи видатки тільки на один бюджет, що забезпечує порівняльність бюджетних показників, використовуваних у звітності і в процесі бюджетного планування.

3. Розрахунки за взаємними вимогами мають бути завершені до 31 грудня поточного року.

Взаємні розрахунки враховуються одночасно у фінансових органах та управлінні державного казначейства, що виконують бюджети, пов'язані із взаємним перерозподілом доходів і видатків.

Алгоритм проведення взаємних розрахунків:

1) вищестоящий фінансовий орган, що безпосередньо пов'язаний із органом державного управління, який приймає рішення про зміну відомчої підпорядкованості підприємств, організацій і установ чи інші рішення, в результаті яких виникає необхідність у взаємних розрахунках, виписує у чотирьох примірниках «Повідомлення про взаємні розрахунки» за формою №11, в якому зазначає:

- загальну суму, яку відносять на взаємні розрахунки (з квартальною розбивкою);
- бюджет, який одержує кошти по взаємних розрахунках;
- бюджет, який передає кошти;
- підставу.

2) Перший примірник форми №11 направляють у нижчестоящий фінансовий орган, інші три залишаються у вищестоящому фінансовому органі.

3) Бухгалтерія того фінансового органу, у якого виникає заборгованість при виконанні бюджету, виписує в чотирьох примірниках платіжні доручення.

4) Платіжні доручення направляють в установу банку, яка обслуговує даний фінансовий орган. В ній залишається перший примірник платіжного доручення як підстава для перерахування коштів.

5) Другий примірник доручення повертають у фінансовий орган з позначкою про виконання доручення.

6) Два інші примірники направляють в установу банку, яка обслуговує той фінансовий орган, з яким ведуться розрахунки: третій – залишається в банку як підстава для зарахування грошових коштів на рахунок бюджету; четвертий - передають у фінансовий орган як повідомлення про надходження коштів на погашення заборгованості по взаємних розрахунках.

Бюджетні позички – кошти, які надає один бюджет іншому з метою фінансування касових розривів при виконанні місцевих бюджетів.

Види касових розривів:

– планові – виникають, коли об'єктивно не збігаються терміни фінансування з бюджету і терміни одержання доходів, а також при запланованому дефіциті бюджету;

– позапланові – виникають при невиконанні плану доходів і перефінансуванні окремих видів видатків.

Умови надання бюджетних позичок:

– безпроцентний характер;

– цільове призначення – фінансування тимчасових касових розривів;

– надання бюджетом вищого рівня нижчому, що безпосередньо пов'язаний з ним за прямою ієрархічною підпорядкованістю (сільські й селищні бюджети одержують позички з районного бюджету, районні – з обласного, обласні – з Державного бюджету);

– короткостроковий характер – не більше одного року. Бюджетні позички мають бути погашені до кінця бюджетного року (31 грудня);

– розмір – фактична сума утвореного касового розриву.

Бюджетну позичку відображають одночасно на балансі двох бюджетів: вищестоящого – як надану і нижчестоящого – як одержану, при цьому на балансі одного бюджету можуть бути як позички надані, так і одержані. Наприклад, обласний бюджет одержав позичку від Державного і надав її нижчестоящим районним бюджетам для покриття касових розривів.

Право вирішувати питання про надання позички мають органи державного управління, які в свою чергу можуть передати його відповідним фінансовим органам. Так, міністру фінансів на-

дано право вирішувати питання про надання позичок з Державного бюджету. Право надання позичок з місцевих бюджетів мають виконавчі органи Рад народних депутатів, які можуть також передати його фінансовому органу.

Первинними документами, якими оформляють надання й погашення бюджетних позичок, є платіжні доручення.

Алгоритм одержання позички наступний:

1) Виконком (держадміністрація) місцевої Ради народних депутатів звертається з клопотанням до вищестоящого виконкому або до Кабінету Міністрів України, а у відповідних випадках до фінансового органу, який має вправо видавати позички, представляючи пакет необхідних документів:

- Лист-заявку виконавчого органу місцевої влади, де обґрунтовуються необхідність надання позички та умови її повернення;

- Розрахунок обсягу бюджетної позички у зв'язку з тимчасовим касовим розривом бюджету адміністративно-територіальної одиниці;

- Довідка про виконання показників бюджету адміністративно-територіальної одиниці за звітний період поточного року;

- Дані про динаміку бюджетної заборгованості за попередні 12 місяців та заборгованості за неповернутими бюджетними позичками починаючи з моменту її виникнення;

- Інформацію про стан заборгованості підприємств зі сплати податків і зборів до бюджету за основними дохідними джерелами та дані щодо втрат бюджету;

- Заходи щодо додаткової мобілізації доходів бюджету та економії у видатках;

- Стан взаєморозрахунків з Державним бюджетом України за період, що передує наданню позички;

2) Фінансовий орган, який здійснює виконання того бюджету, з якого буде надана позичка, перевіряє доцільність надання позички, встановлює термін її погашення, приймає рішення щодо надання чи відмови у наданні позички.

3) На підставі відповідного рішення здійснюється надання позичок:

- Вищестоящий фінансовий орган виписує платіжне доручення про надання позички в чотирьох примірниках і подає його в установу банку, яка обслуговує цей фінансовий орган;

- Установа банку виконує перерахування коштів із даного бюджету на рахунок бюджету, який одержує позичку, і як підставу для цього перерахування залишає у себе перший примірник платіжного доручення;

- Другий примірник платіжного доручення повертається до фінансового органу і є первинним документом для обліку позичок наданих;

- Третій і четвертий примірники надсилають в установу банку, яка обслуговує нижчестоящий фінансовий орган. Ця установа банку зараховує позичку на рахунок бюджету, який її одержує, і залишає у себе третій примірник як підставу для зарахування;

- Четвертий примірник направляють у фінансовий орган, що здійснює виконання бюджету, який одержує позичку. Він є повідомленням про одержання позички і є первинним документом для її обліку.

Якщо рахунки бюджетів, що надають і одержують позичку, перебувають в одній установі банку, наприклад, у разі надання позички з районного бюджету сільському, то платіжне доручення виписують у трьох примірниках: перший залишається в банку, другий повертається до вищестоящого органу, а третій передають нижчестоящому фінансовому органу або сільській (селищній) Раді народних депутатів.

4) Вищестоящий фінансовий орган здійснює контроль за вчасним погашенням заборгованості по позичці. Прострочену заборгованість списують з рахунка нижчестоящому бюджету у встановленому порядку черговості здійснення (проведення) видатків.

Документооборот платіжних доручень, пов'язаний із погашенням позичок, аналогічний документообороту у разі надання позичок, тільки здійснюється в зворотному порядку – від фінансового органу або сільської (селищної) Ради, що здійснює виконання бюджетів, які одержують позички.

За правовим регламентуванням взаємовідносини між бюджетами поділяються на дві групи: регламентовані законодавчими актами та інструктивними документами, й договірні. Це дещо умовна

класифікація, оскільки в деяких формах взаємовідносин наявні як елементи правового регламентування, так і договірні стосунки.

Основна форма взаємовідносин між бюджетами – бюджетне субсидіювання, яке в цілому має регламентований характер. Угоди на виділення бюджетних субсидій можуть не складатися, хоча певні домовленості між органами влади та управління, безперечно, існують: одні звертаються з проханням про одержання субсидій, інші ж розглядають ці звернення.

Регламентований характер мають також вилучення коштів і взаємні розрахунки бюджетів. Вони виникають за певних обставин і здійснюються за чітко встановленим порядком. Бюджетні позички регулюються на підставі рішень відповідних органів місцевої влади та управління. Вони мають договірні елементи, хоча теж досить жорстко регламентуються.

5.3. Політика міжбюджетних відносин в Україні

Політика міжбюджетних відносин – напрям діяльності, який реалізується через визначений комплекс заходів у галузі управління бюджетним процесом на основі концепції розвитку бюджетної системи.

Економічна сутність політики міжбюджетних відносин являє собою систему заходів і дій органів державної влади та місцевого самоврядування, що відображає інтереси всіх учасників бюджетних відносин: держави, органів самоврядування, населення, суб'єктів господарювання, інститутів публічної влади та громадських організацій з приводу забезпечення та раціонального розподілу фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів з метою забезпечення економічного та соціального розвитку держави.

Мета політики міжбюджетних відносин – забезпечення фінансовими ресурсами регіонів для фінансування економічного та соціального зростання на певних територіях України.

Здійснення політики міжбюджетних відносин передбачає врахування впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників, які визначають характер, специфіку та динаміку формування взаємовідносин між бюджетами у країні (рис. 5.1).

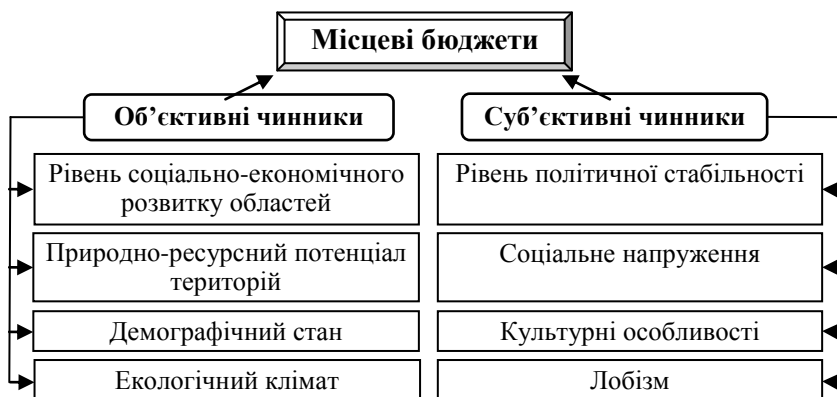

Рис. 5.1. Чинники, які впливають на міжбюджетні відносини

Практика показує, що потреба в додаткових трансфертних платежах традиційно зумовлена у бюджетній системі будь-якої країни. Вона залежить від коливань економічної кон'юнктури, принципів побудови бюджетної системи, ієрархії управління та адміністративно-територіального поділу країни. Така ситуація спричинена різним податковим потенціалом, фіскальною неспіввимірністю окремих територіальних одиниць, недоліками обрахування бюджетних потреб. Як правило, у стабільній системі ці недоліки можуть автоматично усуватися ініціативністю місцевої влади щодо активізації господарської діяльності і відповідно сприяти формуванню інших джерел доходів. Однак місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в Україні не мають таких прав. Причини ситуації, що склалася, наступні:

1) У бюджетній системі України не відбулася справжня децентралізація, що передбачала б існування автономних доходних джерел кожної ланки управління.

2) Чинне законодавство унормовує суб'єктивізм з розподілу міжбюджетних трансфертів, що виявляється в існуванні різних механізмів надання міжбюджетних трансфертів відповідно до різних типів місцевих бюджетів. Прямі відносини, що допускають тільки двох агентів – “державу” і “регіон”, – встановлені між бюджетами держави, з одного боку, та АР Крим, областей, районів, м. Києва,

м. Севастополя, міст обласного значення (в частині лише дотацій вирівнювання) – з другого. Натомість опосередковані відносини між бюджетами збережені на лінії “держава – місто районного значення, селище, село та їх об’єднання”, розподіл міжбюджетних трансфертів між бюджетами місцевого самоврядування на основі затвердженої формули здійснюється районною адміністрацією, перевіряється обласною адміністрацією та затверджується районною радою. Такий механізм є виправданим, однак усуває органи місцевого самоврядування базового рівня та їх представницькі органи від можливості впливати на рішення щодо обсягів необхідних трансфертів.

3) Відсутність стимулів у місцевих органів влади до пошуку додаткових власних джерел у зв’язку з політикою вилучення надлишку коштів у промислово-розвинених бюджетів на користь бюджетів-реципієнтів. Структуризація місцевих бюджетів України засвідчує, що понад 90 % усіх бюджетів є дотаційними і лише 3 % – це бюджети, які виступають донорами в умовах чинної системи бюджетного регулювання (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Учасники бюджетного вирівнювання

Показники	Роки			
	2009	2010	2011	2012
Усього бюджетів, що беруть участь у бюджетному вирівнюванні, з них:	691	691	691	691
Бюджети донори, в т.ч.	37	24	31	22
Бюджет м. Києва	1	1	1	1
Бюджети міст – обласних центрів	9	4	4	3
Бюджети інших міст	22	17	22	15
Бюджети областей	1	0	2	1
Бюджети районів	4	2	2	2
Частка бюджетів донорів у загальній кількості бюджетів, %	5,4	3,5	4,5	3,2
Частка дотаційних бюджетів у загальній кількості бюджетів, %	94,6	96,5	95,5	96,8

Джерело: дані Міністерства фінансів України

Зростання частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів говорить про виникнення передумов до зниження мотивації органів місцевої влади щодо мобілізації джерел податкових надходжень та ініціативи стосовно ефективного використання транс-

фертів (рис. 5.2; табл. 5.4). Місцеві бюджети перетворилися у пассивні бюджети споживання, про розвиток мова не йде.

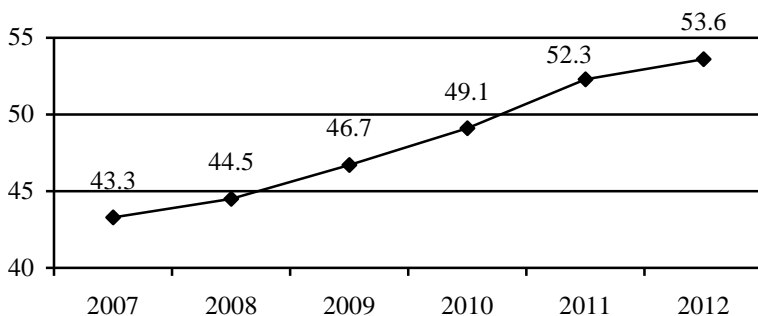

Рис. 5.2. Частка трансфертів з Державного бюджету України у доходах місцевих бюджетів, %

Таблиця 5.4

Динаміка показників окремих видів міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами

Роки	Розрахунковий обсяг доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, млрд. грн.	Дотація вирівнювання з Державного бюджету, млрд. грн.	Кошти, що передаються до Державного бюджету, млрд. грн.
2009	50,8	33,4	8,7
2010	56,9	43,6	7,1
2011	55,6	43,6	2,5
2012	65,6	51,6	1,1

Джерело: дані Міністерства фінансів України, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень і щорічних законів про Державний бюджет України

4) Недосконалість „формули” розподілу міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами. Діюча нині модель формульного розрахунку містить велику кількість коригувальних коефіцієнтів, які значною мірою враховують специфіку й особливості соціально-економічного, демографічного та екологічного стану регіонів, роблячи формулу визначення обсягу міжбюджетних трансфертів надзвичайно громіздкою. При цьому наперед

врахувати всі відмінності та відобразити їх у формулі очевидно неможливо.

Таким чином, наявна політика міжбюджетних відносин практично не пов'язана з ефективністю функціонування місцевої влади та не стимулює до нарощування доходної бази регіонів. Також існує перспектива повної втрати місцевими бюджетами фінансової самодостатності та фактичного перетворення їх на агентів центрального уряду з розподілу фінансових ресурсів, переданих у формі трансфертів.

Тому сьогодні виникає обумовлена необхідність у формуванні ефективного механізму реалізації політики міжбюджетних відносин (рис. 5.3).

Головні завдання сучасної політики міжбюджетних відносин полягають у:

- збільшенні питомої ваги місцевих бюджетів у зведеному бюджеті до 50% зважаючи на соціальну спрямованість покладених на місцеві органи влади функцій;
- збалансованому розподілі фінансових ресурсів відповідно до повноважень між бюджетами;
- справедливому перерозподілі через державний бюджет фінансових ресурсів з метою вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів;
- формуванні умов для збільшення зацікавленості органів місцевого самоврядування в мобілізації доходів;
- використанні ефективних механізмів взаємодії між державним і місцевими бюджетами у забезпеченні повного виконання фінансових зобов'язань держави щодо надання суспільних послуг;
- вдосконаленні чинних інструментів трансфертної політики, а саме: процедур здійснення місцевих запозичень; механізму розподілу трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам шляхом здійснення розрахунку видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, на підставі державних соціальних стандартів та нормативів; „формули” розподілу міжбюджетних трансфертів.

Рис. 5.3. Політика міжбюджетних відносин у державному регулюванні соціально-економічних процесів

Зокрема, трансформуючи формулу розрахунку міжбюджетних трансфертів, доцільно акцентувати увагу на пошуку розумного компромісу між впровадженням додаткових коефіцієнтів для врахування можливих відмінностей (ускладнення формули) та спробами уніфікувати процедури розрахунків для її спрощення.

Основними напрямками удосконалення формули міжбюджетних трансфертів мають бути:

1. Оптимізація кількості чинників і коригувальних коефіцієнтів у всіх шести компонентах оцінки "витратних потреб". Цими компонентами є охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, культура, спорт і управління.

2. Обрахунок кожного з вказаних компонентів формули, в свою чергу, має ґрунтуватись на:

- чотирьох – шести факторах, які характеризують попит на відповідні суспільні послуги, а не характеристиках мережі бюджетних установ;

- фінансових асигнуваннях на душу населення (або на одного споживача відповідних послуг).

3. Спрощення трансфертів вирівнювання, які перераховуються з району у села і селища, з паралельним збільшенням повноважень районного рівня в частині проведення видатків, які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, що має зменшити ряд негативних тенденцій в бюджетній сфері, пов'язаних з надмірним розпорошенням бюджетних коштів. Тобто йдеться про перегляд повноважень з надання гарантованих державою послуг (які враховуються при визначенні МБТ) між рівнями бюджетної системи, в контексті пошуку розумного балансу між принципами субсидіарності та ефективності, закріпленими в Бюджетному кодексі.

Найважливішими критеріями реалізації вказаних завдань є:

- відповідність політики міжбюджетних відносин загальнодержавним, регіональним і місцевим інтересам;

- сприяння економічному розвитку депресивних територій;

- реалізація механізму усунення територіальних фінансових диспропорцій;

- підвищення ефективності і стабільності соціального захисту;

- поліпшення якості бюджетних послуг.

ПЛАН ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Міжбюджетні відносини в Україні

1. Передумови та суть бюджетного регулювання.
2. Види бюджетного регулювання.
3. Суть та класифікація міжбюджетних відносин.
4. Організація міжбюджетних потоків в Україні.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Причини існування міжбюджетних відносин.
2. Розподіл видатків між бюджетами на основі принципу субсидіарності.
3. Причини відмінностей місцевих бюджетів у доходах і видатках.
4. Види бюджетного регулювання.
5. Суть закріплених та регульованих податків.
6. Види міжбюджетних відносин за формами руху коштів.
7. Види міжбюджетних трансфертів в Україні.
8. Класифікація міжбюджетних відносин.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Передумовами функціонування міжбюджетних відносин є:

- 1) чіткий поділ повноважень між державною законодавчою та виконавчою владою;
- 2) державні гарантії нормативів соціальної забезпеченості;
- 3) визначений бюджетним законодавством механізм розподілу доходів і видатків між рівнями бюджетної системи;
- 4) всі відповіді правильні.

2. Мета регулювання міжбюджетних відносин:

- 1) збалансування доходів і видатків бюджетів та цільових державних фондів;
- 2) збалансування видаткових повноважень із джерелами фінансування бюджетного дефіциту;
- 3) збалансування видаткових повноважень із наявними фінансовими ресурсами;

4) збалансування видаткових повноважень із джерелами державних доходів.

3. Зміст фінансового вирівнювання визначається:

- 1) врівноваженням дефіциту бюджетів місцевого самоврядування із джерелами його фінансування;
- 2) врівноваженням дефіциту бюджетів місцевого самоврядування на душу населення із середнім показником у масштабах країни;
- 3) врівноваженням видатків місцевих бюджетів у розрахунку на одного жителя із аналогічним середнім показником у масштабах країни;
- 4) наближення видаткових повноважень місцевих бюджетів на душу населення до середньогалузевого рівня, який склався у країні.

4. До депресивних у фінансовому розумінні територій відносять:

- 1) територіальні колективи, де місцеві бюджети виконуються з профіцитом;
- 2) територіальні колективи, де місцеві бюджети виконуються з дефіцитом;
- 3) територіальні колективи, де локальна податкова спроможність не перевищує 1;
- 4) територіальні колективи, де локальна податкова спроможність перевищує 1.

5. До територій-донорів у фінансовому розумінні належать:

- 1) територіальні колективи, де місцеві бюджети виконуються з профіцитом;
- 2) територіальні колективи, де місцеві бюджети виконуються з дефіцитом;
- 3) територіальні колективи, де локальна податкова спроможність не перевищує 1;
- 4) територіальні колективи, де локальна податкова спроможність перевищує 1.

6. Критерієм фінансового вирівнювання є:

- 1) врахування міжтериторіальних розбіжностей економічного й соціального розвитку;
- 2) визначення механізму надання бюджетних субвенцій;
- 3) самостійне запровадження місцевим самоврядуванням місцевих податків і зборів для збалансування місцевих бюджетів;

4) всі відповіді правильні.

7. Бюджетне регулювання – це:

- 1) виділення коштів з державного бюджету на фінансування спільних із місцевим самоврядуванням програм;
- 2) виділення коштів з державного бюджету місцевим, з метою врівноваження доходів і видатків останніх;
- 3) виділення коштів з державного бюджету місцевим, з метою погашення заборгованості за соціальними програмами;
- 4) виділення коштів з державного бюджету місцевим, з метою збалансування капітальних видатків і джерел їх фінансування.

8. Причинами територіальних відмінностей формування доходів бюджетів місцевого самоврядування є:

- 1) економічні, демографічні, природно-кліматичні, наявність транспортних сполучень та соціально-побутова інфраструктура;
- 2) економічні, політичні, екологічні, наявність транспортної мережі, стан об'єктів спільного користування;
- 3) економічні, соціальні, військові, фінансово-кредитні, природно-кліматичні, демографічні;
- 4) економічні, природно-кліматичні, екологічні, транспортні, демографічні, страхові, фіскальні.

9. Причиною територіальних відмінностей видатків місцевих бюджетів є:

- 1) фіскальна політика держави;
- 2) стабільність нормативно-правового забезпечення;
- 3) нерациональне розташування мережі бюджетних установ;
- 4) різка насиченість шляхами сполучення.

10. Бюджетне регулювання класифікується:

- 1) вертикальне і паралельне;
- 2) фінансове вирівнювання і вертикальне регулювання;
- 3) вертикальне і субвенціювання;
- 4) горизонтальне і послідовне.

11. Вертикальне бюджетне регулювання реалізується:

- 1) наданням дотацій вирівнювання;
- 2) наданням субвенцій місцевим бюджетам;
- 3) шляхом здійснення місцевих запозичень;
- 4) законодавчим закріпленням бюджетних доходів за відповідними ланками зведеного бюджету.

12. Горизонтальне бюджетне регулювання реалізується:

- 1) наданням дотацій вирівнювання;
- 2) наданням субвенцій місцевим бюджетам;
- 3) шляхом здійснення місцевих запозичень;
- 4) законодавчим закріпленням бюджетних доходів за відповідними ланками зведеного бюджету.

13. Бюджетне регулювання здійснюється наступними методами:

- 1) відсоткових відрахувань і бюджетних позичок;
- 2) відсоткових відрахувань до місцевих бюджетів і шляхом взаємних горизонтальних розрахунків;
- 3) відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів і наданням фінансової допомоги вирівнювання;
- 4) відсоткових відрахувань із загального фонду бюджету до спеціального і наданням фінансової допомоги.

14. Відсоткове розмежування доходів між рівнями бюджетної системи проводиться шляхом застосування таких нормативів:

- 1) єдиних, зведених, групових;
- 2) єдиних, групових, комбінованих;
- 3) індивідуальних, комбінованих, укрупнених;
- 4) групових, індивідуальних, єдиних.

15. Міжбюджетні відносини здійснюються у формах:

- 1) прямі бюджетні трансферти, бюджетні кредити, взаємозаліки;
- 2) субсидіювання, бюджетні позички, взаємні розрахунки;
- 3) прямі бюджетні трансферти, місцеві позики, взаємні розрахунки;
- 4) субсидіювання, муніципальні та комунальні запозичення, взаємні розрахунки.

16. До міжбюджетних трансфертів не належить:

- 1) кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів;
- 2) кредитування;
- 3) дотація вирівнювання;
- 4) субвенція.

17. Бюджетна позичка – це:

- 1) безпроцентне, безстрокове надання коштів з бюджетів вищого рівня бюджетам нижчого рівня на проведення цільових заходів;
- 2) надання коштів з бюджетів вищого рівня бюджетам нижчого рівня на покриття дефіциту відповідного бюджету;
- 3) передача коштів з одного бюджету до іншого на поворотній основі з метою збалансування бюджету;
- 4) надання коштів з бюджетів вищого рівня бюджетам нижчого рівня на покриття тимчасового касового розриву.

18. Дотація вирівнювання – це:

- 1) матеріальна допомога вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів;
- 2) цільова фінансова допомога, що передбачає пайову участь у фінансуванні;
- 3) безповоротне виділення коштів місцевим бюджетам з метою їх збалансування;
- 4) безповоротна допомога з галузевих фондів бюджетам місцевого самоврядування на фінансування потреб соціального захисту населення або інвестиційних програм.

19. Субвенція – це:

- 1) матеріальна допомога вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів;
- 2) цільова фінансова допомога, що передбачає пайову участь у фінансуванні;
- 3) безповоротне виділення коштів місцевим бюджетам з метою їх збалансування;
- 4) безповоротна допомога з галузевих фондів бюджетам місцевого самоврядування на фінансування потреб соціального захисту населення або інвестиційних програм.

20. З державного бюджету субвенції надаються на такі цілі:

- 1) фінансування соціально-економічних та інвестиційних програм;
- 2) фінансування соціально-економічних, інвестиційних програм, виконання власних повноважень місцевим самоврядуванням;
- 3) фінансування соціально-економічних, інвестиційних програм, утримання об'єктів спільного користування;
- 4) фінансування соціально-економічних, інвестиційних програм, ліквідація негативних наслідків об'єктів спільного користування.

21. До складу субвенцій з державного бюджету України не входять:

- 1) субвенції на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень унаслідок надання пільг, встановлених державою;
- 2) субвенції на виконання повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- 3) субвенції на здійснення програм соціального захисту;
- 4) субвенції на виконання інвестиційних проектів.

22. З місцевих бюджетів субвенції надаються на такі цілі:

- 1) фінансування програм інвестиційного розвитку;
- 2) утримання органів управління сільських і селищних рад;
- 3) утримання об'єктів спільного користування;
- 4) всі відповіді правильні.

23. Офіційні внутрішні трансферти передаються:

- 1) з державного бюджету місцевим для їх збалансування;
- 2) з місцевих бюджетів-донорів до державного бюджету;
- 3) з місцевих бюджетів депресивних територій до державного бюджету;
- 4) з місцевих бюджетів-донорів до інших місцевих бюджетів.

24. Бюджетні позички місцевим бюджетам надаються з метою:

- 1) фінансування бюджетного дефіциту;
- 2) збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів;
- 3) фінансування цільових програм;
- 4) фінансування тимчасових касових розривів.

25. Бюджетні позички надаються на умовах:

- 1) цільовий, короткостроковий характер, нарахування відсотків на основі облікової ставки НБУ;
- 2) безпроцентний, короткостроковий, цільовий характер;
- 3) короткостроковий та нецільовий характер;
- 4) всі відповіді неправильні.

26. Взаємні розрахунки можуть здійснюватися:

- 1) між державним та районним бюджетами;
- 2) між обласним та міським районного значення бюджетами;
- 3) між районним та селищним бюджетами;
- 4) між окремими місцевими бюджетами одного рівня горизонтального підпорядкування.

27. Передумовами проведення взаємних розрахунків є:

- 1) зміна відомчої підпорядкованості платників податків;
- 2) створення нових галузевих і територіальних органів управління;
- 3) зміна відомчого статусу бюджетних організацій;
- 4) зміна галузевої структури економіки.

28. Видами взаємовідносин між бюджетами, потреба в яких виявляється в процесі бюджетного планування, є:

- 1) бюджетне субсидювання і вилучення коштів;
- 2) взаємні розрахунки і бюджетні позички;
- 3) взаємні розрахунки і вилучення коштів;
- 4) бюджетне субсидювання і бюджетні позички.

29. Взаємні розрахунки і бюджетні позички виникають на стадії бюджетного процесу:

- 1) виконання бюджету;
- 2) бюджетного планування;
- 3) складання звіту про виконання бюджету;
- 4) всі відповіді правильні.

30. Необхідність реформування системи міжбюджетних відносин в Україні визначається:

- 1) збільшенням темпів інфляції;
- 2) збільшенням темпів економічного зростання;
- 3) необхідністю подолання бюджетного дефіциту;
- 4) значними відмінностями в рівні соціально-економічного розвитку регіонів.

НАВЧАЛЬНІ ЗАДАЧІ

Задача 1.

Відповідно до закону про державний бюджет на поточний рік до Житомирського обласного бюджету надійшли кошти субвенції з державного бюджету на виконання інвестиційного проекту в сумі 10 млн грн. Частину отриманих коштів, зокрема 7 млн грн., було використано на модернізацію теплових і водопостачальних мереж міста Житомира, які були у вкрай незадовільному стані. Іншу частину коштів спрямовано на газифікацію селища Михайлівка. Дайте правову оцінку ситуації.

Задача 2.

У зв'язку з наданням пільг окремим категоріям громадян щодо сплати податку з доходів фізичних осіб істотно зменшилися доходи обласного бюджету на здійснення власних повноважень. Тому голова обласної адміністрації видав розпорядження про обов'язкове перерахування 10% доходів бюджетів області за перший квартал поточного року до обласного бюджету. Ці кошти мали забезпечити фінансування місцевої міліції та будівництва метрополітену.

Чим має супроводжуватись рішення про надання податкових пільг, що зменшують доходи місцевих бюджетів? Який порядок передачі коштів з одного місцевого бюджету іншому? Чи є розпорядження голови облдержадміністрації таким, що не суперечить чинному законодавству?

Задача 3.

Після звіту про виконання державного бюджету за другий квартал виявлено перевищення доходів спеціального фонду бюджету над його видатками. Оскільки така ситуація свідчить про профіцит бюджету, то Верховна Рада України прийняла рішення про передачу надлишково отриманої частини коштів спеціального фонду Державного бюджету України у вигляді субвенції міському бюджету м. Тернополя на ремонт електростанції.

Обґрунтуйте правомірність рішення Верховної Ради України.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автономність бюджету – незалежність відповідних органів влади й управління у процесі формування й виконання бюджету даного рівня від органів влади і управління вищого рівня. Засновується на чіткому розмежуванні функцій і повноважень між рівнями адміністративно-територіального поділу. Забезпечується збалансованим розподілом доходів і видатків між бюджетами.

Бюджет автоматичний – автоматичне перенесення бюджету минулого року на новий бюджетний рік у разі несвоєчасного прийняття нового бюджету.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджет району в місті – встановлений нормами, затвердженими рішенням районної Ради в місті, план формування і використання районного фонду коштів для забезпечення функцій, які здійснюються органами влади і самоврядування району в місті.

Бюджет села (селища) – встановлений нормами, затвердженими рішенням сільської (селищної) Ради, план формування і використання фонду коштів окремого села (селища) для забезпечення функцій, які здійснюються органом самоврядування села (селища) та його виконавчим комітетом.

Бюджет сільської ради – встановлений нормами, затвердженими рішенням сільської Ради, план формування і використання фонду коштів кількох сіл, що входять до складу однієї сільської Ради, для забезпечення функцій, які здійснюються органом самоврядування та його виконавчим комітетом.

Бюджет центральний – основний фонд централізованих грошових коштів держави в цілому та федеративних утворень, призначений для реалізації функцій, покладених на загальнодержавні та федеральні органи влади й управління.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах).

Бюджетна дотація – бюджетні кошти, які передаються з бюджету вищого рівня до бюджетів нижчого рівня на безоплатній і безповоротній основі для покриття їх дефіциту в частині поточних видатків.

Бюджетна інвестиція – вкладання коштів у визначені об'єкти і проекти з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Вони є капітальними вкладеннями у розвиток виробництва чи соціальну сферу.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів, що забезпечує загальнодержавне і міжнародне зіставлення бюджетних даних. Включає чотири розділи: доходи бюджету; видатки і кредитування бюджету; фінансування бюджету; державний борг.

Бюджетна модель – порядок і методологія формування і використання бюджету, які відображаються: в рівні бюджетної централізації валового внутрішнього продукту; принципах, методах, формах і джерелах мобілізації його доходів; принципах, напрямках і формах бюджетного фінансування. Визначається місцем та роллю, які відводяться бюджету в суспільстві та фінансовій системі.

Бюджетна позичка – надання коштів з бюджету вищого рівня бюджету нижчого рівня на покриття тимчасових касових розривів (випередження в часі фінансування видатків по відношенню до надходження доходів) на умовах строковості і поворотності до кінця бюджетного року.

Бюджетна політика – діяльність держави у галузі формування і використання бюджетних коштів, спрямована на підтримання високого рівня зайнятості, стабільної економіки, зростання валового внутрішнього продукту.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Бюджетна рівновага – стан окремих бюджетів і бюджетної системи в цілому, що характеризується наявністю врівноваженості двох різноспрямованих факторів: доходів і видатків.

Бюджетна система – врегульована правовими нормами сукупність усіх видів бюджетів, які створюються у країні відповідно до її бюджетного устрою.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетна субвенція – цільова субсидія з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на умовах пайової участі даних бюджетів у фінансуванні визначених цільових видатків, об'єктів, програм, проектів та заходів. У разі порушення цільового використання субвенція підлягає поверненню бюджету, що її видав.

Бюджетна субсидія – бюджетні кошти, надані бюджету іншого рівня бюджетної системи на умовах часткового фінансування цільових видатків.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Бюджетне забезпечення – сукупність заходів і грошових коштів та створення умов, що сприяють нормальному проходженню бюджетного процесу, реалізації намічених планів, програм, проектів, підтриманню стабільного функціонування бюджетної системи та її бюджетів, попередженню порушень законів і нормативних актів.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі упродовж цього ж періоду або у майбутньому.

Бюджетне право – сукупність фінансово-правових норм, що регулюють бюджетні відносини.

Бюджетне призначення – повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, Законом України «Про Державний бюджет України» або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні, часові і цільові обмеження, яке дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Бюджетне регулювання – діяльність органів законодавчої і виконавчої влади вищого рівня щодо розподілу і перерозподілу доходів та нормування видатків, яка здійснюється з метою збалансування бюджетів нижчого рівня.

Бюджетне субсидювання – передача коштів з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня з метою надання фінансової допомоги та фінансування певних програм.

Бюджетне фінансування – надання в безповоротному порядку грошового забезпечення на видатки, пов'язані зі здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм, утриманням державних і комунальних установ та організацій.

Бюджетний дефіцит – величина перевищення видатків бюджету над його постійними доходами. У визначенні розміру дефіциту державні позики до джерел доходів не враховуються.

Бюджетний запит – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди.

Бюджетний кредит – форма фінансування, що передбачає надання суб'єктам господарювання коштів з бюджету на засадах поворотності, строковості і платності.

Бюджетний механізм – сукупність конкретних форм бюджетних відносин, специфічних методів формування і використання бюджетних коштів.

Бюджетний мультиплікатор – числовий коефіцієнт, що показує, у скільки разів зростуть або скоротяться бюджетні доходи через збільшення або скорочення бюджетних видатків на одну грошову одиницю.

Бюджетний період – визначений період, на який здійснюється складання і виконання затвердженого бюджету.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетний профіцит – перевищення доходів бюджету над його видатками.

Бюджетний устрій – організація і принципи побудови бюджетної системи, встановлення її складу і структури та взаємозв'язку між окремими ланками бюджетної системи.

Бюджетні кошти (кошти бюджету) – належні відповідно до законодавства надходження та витрати бюджету.

Бюджетні обмеження – фінансові обмеження на витрачання грошових коштів з бюджету, які виражаються в формі гранично допустимих видатків.

Бюджетні потоки – рух грошових коштів до бюджету і з нього, а також між окремими бюджетами, який здійснюється через рахунки бюджету, що відкриваються в установах банківської системи.

Бюджетні резерви – заздалегідь відокремлена частина бюджетних коштів, призначена для фінансування невідкладних витрат, що не могли бути передбачені під час затвердження бюджету.

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими.

Взаємні розрахунки – передача коштів з одного бюджету до іншого у зв'язку з перерозподілом між ними доходів або видатків після затвердження бюджету.

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування. При цьому використання доходів держави здійснюється на поточні і капітальні потреби за галузевим, відомчим, цільовим і територіальним призначенням.

Видатки розвитку (капітальні видатки) – фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема: фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансування структурної перебудови національної економіки; субсидії, субвенції та інші видатки, пов'язані з розширеним відт-

воренням виробництва і соціальної сфери. До них належать придбання основного капіталу; створення державних запасів і резервів; придбання землі та нематеріальних активів; капітальні трансферти.

Виконання бюджету – забезпечення повного і своєчасного надходження всіх передбачених у затвердженому бюджеті доходів і спрямування цих коштів на фінансування видатків, включених до бюджету.

Викуп державного боргу – виплата коштів власникам державних цінних паперів при настанні терміну їх погашення.

Вилучення бюджетного надлишку – перевищення запланованих доходів над нормованими видатками, що передаються на законодавчій основі з бюджету нижчого рівня до бюджету вищого рівня.

Витрати бюджету – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Відомча структура видатків бюджету – групування видатків, що відображає розподіл бюджетних асигнувань за безпосередніми отримувачами коштів з бюджету.

Вільний залишок коштів бюджету – кошти, що утворилися на початок поточного бюджетного року; доходи бюджету, додатково одержані у процесі виконання бюджету; суми перевищення доходів над видатками, які утворилися в результаті збільшення надходжень до бюджету чи економії у видатках поточного року. Вільний залишок бюджетних коштів визначається як різниця між залишком коштів загального фонду бюджету і оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду. Ці кошти не підлягають вилученню органами державної виконавчої влади вищого рівня.

Власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Внутрішній державний борг – заборгованість держави юридичним і фізичним особам, яка утворилась у зв'язку із залученням їх коштів на внутрішньому фінансовому ринку для фінан-

сування видатків бюджету та виконання державних програм і замовлень.

Гарантований Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо отриманих та непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено місцевими гарантіями.

Гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо отриманих та непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Депозитні суми – кошти, що не належать бюджетній установі, надходять у тимчасове її розпорядження і з настанням відповідних умов перераховуються за призначенням. Вони не належать до коштів спеціального фонду.

Державна допомога – грошова допомога, що виплачується фізичним особам за рахунок коштів бюджету або державних цільових фондів.

Державна дотація – кошти, що виділяються з бюджету підприємствам на покриття їх збитків.

Державна податкова служба – державний орган, що підтримує єдину систему контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення і повнотою внесення до бюджету і позабюджетних фондів податків, обов'язкових платежів і зборів.

Державна позика – отримання державою коштів у формі запозичень від юридичних і фізичних осіб, урядів інших країн, міжнародних фінансових організацій на умовах поворотності, терміновості і платності.

Державна субвенція – цільове виділення коштів з бюджету суб'єктам підприємницької діяльності на фінансування певних програм і проектів на умовах пайової участі бюджету та отримувача коштів.

Державне банкрутство – повна або часткова відмова держави від платежів за зовнішніми та внутрішніми боргами.

Державне замовлення – замовлення державними органами виготовлення продукції (товарів), проведення робіт за рахунок коштів бюджету.

Державне запозичення – операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування державного бюджету.

Державне споживання – частина валового внутрішнього продукту, що витрачається на утримання державного апарату, здійснення державних функцій, в т. ч. витрати на оплату державних замовлень і державних закупівель.

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Державний бюджет – центральний бюджет України, який призначений для фінансового забезпечення функцій і повноважень вищих органів державної влади й управління.

Державний грант – державне замовлення на виконання наукових досліджень і розробок.

Державний кредит – це сукупність відносин між державою в особі її органів влади й управління, з одного боку, та юридичними або фізичними особами, з іншого, за яких держава виступає в ролі позичальника коштів або гаранта чи в ролі позикодавця урядам інших країн.

Державні боргові зобов'язання – державні цінні папери, що засвідчують відносини у межах позики, в яких боржником виступають органи державного управління.

Державні закупівлі – частина вироблених у країні чи за кордоном товарів (послуг, робіт), які купуються державними органами за рахунок коштів бюджету.

Державні інвестиції – вкладення за рахунок коштів бюджету чи цільових фондів в інвестиційні проекти чи соціально-економічні програми.

Державні казначейські зобов'язання – державні цінні папери на пред'явника, які розміщуються на певний строк і надають право на одержання фіксованого доходу протягом періоду володіння цими паперами.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Державні субсидії – всі невідплатні поточні виплати підприємствам та громадянам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств.

Державні трансферти – це невідплатні і безповоротні платежі з бюджету юридичним і фізичним особам, які не являють собою придбання товарів чи послуг, надання кредиту або виплату непогашеного боргу.

Державні цільові фонди – грошові фонди, що формуються з метою гарантованого фінансування державою певних видатків.

Державні цінні папери – боргові зобов'язання, емітовані державою.

Дефіцитне фінансування – забезпечення видатків бюджету за рахунок державних позик та емісії грошей в умовах дефіциту бюджету.

Добровільні платежі – перерахування коштів у державні й громадські фонди цільового призначення юридичними та фізичними особами у вигляді добровільних пожертвувань, спонсорської допомоги та благодійництва.

Дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ).

Доходи від операцій з капіталом – доходи бюджету у вигляді надходжень від продажу основного капіталу, державних запасів товарів, землі та нематеріальних активів.

Економічна структура видатків бюджетів – групування видатків бюджетів усіх рівнів за їх економічним змістом і цільовим призначенням.

Емісійний дохід – сума перевищення доходів, отриманих державою від емісійних операцій, над витратами з забезпечення цих операцій. Використовується безпосередньо для покриття бюджетного дефіциту або опосередковано через кредитування держави банківською системою під державні цінні папери.

Єдиний казначейський рахунок – система бюджетних рахунків органів Державного казначейства, відкритих в установах банків за відповідним балансовим рахунком, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі Державного бюджету та надходження з інших джерел, встановлених законодавством України, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи та/або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів.

Єдність бюджетної системи – означає, що всі бюджети, які формуються у країні та в окремих адміністративно-територіальних одиницях, утворюють єдине ціле. Забезпечується затвердженням на кожному рівні бюджетної системи єдиного (зведеного) бюджету даної території. Ґрунтується на єдиній дохідній базі всіх бюджетів та керівництві бюджетним процесом з єдиного центру.

Загальний фонд кошторису доходів і видатків бюджетної установи та організації – кошти, що надходять із загального фонду бюджету, за рахунок якого утримується ця установа чи організація.

Загальнодержавні податки – податки, встановлені вищим органом законодавчої влади і обов'язкові для справляння на всій території держави.

Закон про Державний бюджет України – Закон України, який затверджує повноваження органам державної влади здійснювати виконання Державного бюджету України протягом бюджетного періоду.

Закріплені доходи – доходи, які повністю або частково (відповідно до заздалегідь встановлених, незмінних і єдиних нормативів) надходять до відповідних бюджетів.

Залишок бюджетних коштів – обсяг коштів відповідного бюджету, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів цього бюджету на кінець звітного періоду.

Запозичення – операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування перед кредиторами.

Збалансований бюджет – бюджет, в якому загальна сума доходів дорівнює загальній сумі видатків.

Зведений бюджет – сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави як у цілому, так і на відповідній території.

Зведений бюджет Автономної Республіки Крим – об'єднання показників бюджету Автономної Республіки Крим, зведених бюджетів її районів та бюджетів міст республіканського значення.

Зведений бюджет міста з районним поділом – об'єднання показників міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. У разі, коли місту або району в місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району в місті включає показники бюджетів цих міст, селищ і сіл.

Зведений бюджет області – об'єднання показників обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області.

Зведений бюджет району – об'єднання показників районних бюджетів, бюджетів міст районного значення, бюджетів селищ і сіл цього району.

Зведений бюджет України – об'єднання показників Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва і Севастополя.

Зовнішній державний борг – сукупна заборгованість держави іноземним державам, банкам, нерезидентам та міжнародним фінансовим організаціям.

Зовнішня позика – основна форма міжнародного кредиту, яка являє собою одержану державою позику від іноземних кредиторів.

Інвестиційна програма (проект) – комплекс заходів, визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється з використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних та/або місцевих гарантій.

Казначейська емісія – випуск в обіг казначейських білетів, зобов'язань і державних цінних паперів Державним казначейством чи іншими державними фінансовими органами.

Капітальні бюджетні трансферти – безповоротні й невідплатні односторонні платежі органів державного управління, які не призводять до виникнення або погашення фінансових вимог. Передбачені на придбання капітальних активів, компенсації втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу або збільшенням капіталу отримувачів.

Касове виконання бюджету – прийом та зарахування доходів на рахунки бюджету і перерахування коштів з цих рахунків на фінансування видатків.

Коефіцієнт вирівнювання – показник, який використовується для розрахунку обсягу коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, з метою стимулювання нарощування доходів місцевих бюджетів у процесі бюджетного планування.

Кошик доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів – доходи загального фонду державного бюджету, за рахунок яких здійснюється перерахування дотації вирівнювання місцевим бюджетам.

Кошик доходів місцевих бюджетів – доходи загального фонду, закріплені цим Кодексом на постійній основі за місцевими бюджетами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Кошти на виконання окремих доручень (суми за дорученнями) – кошти, які бюджетні установи та організації отримують від підприємств, установ, організацій, фізичних осіб та благодійних фондів для виконання певних доручень та/або використання за цільовим призначенням, що визначено стороною, яка надає ці кошти.

Кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кошторисне фінансування – виділення коштів на утримання закладів, установ і організацій, виконання певних програм і реалізацію певних заходів на підставі спеціального фінансового документа – кошторису.

Кредитування бюджету – операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету). Для цілей цього Кодексу до кредитів з бюджету також належать бюджетні позички та фінансова допомога з бюджету на поворотній основі.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Мінімальна бюджетна забезпеченість – мінімально припустима вартість послуг держави у грошовому виразі, наданих органами державної влади або органами місцевого самоврядування в розрахунок на душу населення за рахунок коштів відповідних бюджетів.

Місцеве запозичення – операції з отримання до бюджету Автономної Республіки Крим чи міського бюджету кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування бюджету Автономної Республіки Крим чи міського бюджету.

Місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Місцевий борг – загальна сума боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок місцевого запозичення.

Місцевий фінансовий орган – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції з складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього Кодексу Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим віднесе до місцевих фінансових органів. Сільський голова забезпечує виконання функцій місцевого фінансового органу, якщо такий орган не створено згідно із законом.

Місцеві податки і збори – обов'язкові платежі юридичних та фізичних осіб до місцевих бюджетів, встановлення і справляння яких регулюється місцевими органами влади.

Міський бюджет – установлений нормами, затвердженими рішенням міської Ради, план формування і використання загально-міського фонду коштів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади і місцевого самоврядування міста.

Надзвичайний бюджет – окремих, додатковий до звичайного бюджет, який утворюється у надзвичайних політичних й економічних ситуаціях та призначений для вирішення відповідних проблем.

Надзвичайний податок – податок на фізичних та юридичних осіб, що вводиться державою у надзвичайних ситуаціях.

Надзвичайні видатки – видатки, передбачені надзвичайним бюджетом.

Надзвичайні доходи – доходи, передбачені надзвичайним бюджетом.

Надходження бюджету – доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Натуральні трансферти – державна допомога населенню, що надається у вигляді товарів, продуктів і послуг.

Незбалансований бюджет – бюджет, в якому не має рівності між загальною сумою доходів і загальною сумою мінімально необхідних видатків.

Неподаткові надходження – доходи бюджету у вигляді доходів від власності та підприємницької діяльності, адміністративних зборів і платежів, некомерційного та побічного продажу, надходжень від штрафів та фінансових санкцій, інших неподаткових надходжень.

Нерозподілені видатки – видатки з резервних фондів Кабінету Міністрів України та фондів непередбачених видатків Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих державних адміністрацій, виконкомів місцевих рад.

Нормативи витрат (фінансування) – показники поточних і капітальних видатків з бюджетів усіх рівнів на забезпечення задоволення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів і нормативів.

Обласний бюджет – установлений нормами, затвердженими рішенням обласної Ради, план формування і використання загальнообласного фонду коштів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади й управління області.

Облігації державної позики – облігації, емітентом яких є держава.

Облігації довгострокові – облігації зі строком погашення 5–10 років.

Облігації короткострокові – облігації зі строком погашення до одного року.

Обов'язкові платежі – платежі податкового і неподаткового характеру до бюджету і державних фондів цільового призначення, внесення яких передбачено відповідними законодавчими актами.

Оборонний бюджет – частина бюджету держави, яка витрачається на національну оборону.

Оборотний залишок бюджетних коштів – частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка утворюється для покриття тимчасових касових розривів (фінансування видатків випереджає в часі надходження доходів). Встановлюється у розмірі не більше двох відсотків планових видатків загально-

го фонду бюджету і затверджується у Законі України «Про Державний бюджет України» (рішенні про місцевий бюджет). На кінець бюджетного періоду оборотний залишок бюджетних коштів має бути збережений у встановленому розмірі.

Одержувач бюджетних коштів – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету.

Органи, що контролюють справляння надходжень бюджету (органи стягнення) – органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування, уповноважені здійснювати контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), інших надходжень бюджету.

Основна діяльність бюджетних установ та організацій – діяльність відповідно до потреб суспільства, що здійснюється у державних інтересах.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого Законом України «Про Державний бюджет України» (рішенням про місцевий бюджет).

План асигнувань із загального фонду бюджету установи – помісячний розподіл видатків, затверджених у кошторисі для загального фонду, за скороченою формою економічної класифікації, який регламентує взяття установою зобов'язань протягом року.

Платіж – виконання бюджетних, боргових чи податкових зобов'язань, що виникли в поточному або попередніх бюджетних періодах.

Податкові надходження – доходи бюджету у вигляді податків на власність, доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості, на міжнародну торгівлю та зовнішні операції; внутрішніх податків на товари і послуги; місцевих податків і зборів; державного мита та інших податків.

Позабюджетна діяльність бюджетних установ та організацій – надання платних послуг, виконання робіт чи здійснення іншої діяльності, пов'язаної з основною діяльністю установ

та організацій, доходи від якої спрямовані на здійснення видатків, передбачених у кошторисі, і не мають на меті отримання комерційного прибутку.

Позабюджетні кошти – кошти, які бюджетні установи та організації отримують понад асигнування, що виділяються їм з державного та/або місцевих бюджетів, і використовуються строго за цільовим призначенням. Позабюджетні кошти поділяються за принципом походження та використання на спеціальні кошти, суми за дорученнями, депозитні кошти та інші позабюджетні кошти.

Позитивний леверидж – ситуація, коли доходи від залучення додаткових позикових коштів перевищують витрати за цією операцією.

Поточна емісія – останній за часом випуск в обіг державних цінних паперів.

Поточні видатки – витрати бюджетів на утримання мережі підприємств, установ, організацій та органів, яка діє на початок бюджетного року та набуває чинності в даному році, а також на фінансування заходів соціального захисту населення та інших заходів, які не належать до тих, що фінансуються за видатками розвитку.

Проект бюджету – проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади (органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування) протягом бюджетного періоду, який є невід’ємною частиною проекту Закону України «Про Державний бюджет України» (проекту рішення про місцевий бюджет).

Проектне фінансування – фінансування інвестиційних проектів на підставі затвердженої проектно-кошторисної документації за рахунок власних коштів, банківських кредитів чи бюджетних асигнувань.

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження її здоров’я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Районний бюджет – встановлений нормами, затвердженими рішенням районної Ради, план формування і використання загальнорайонного фонду коштів для забезпечення функцій і завдань, які здійснюються органами державної влади й управління району.

Регулюючі доходи – доходи, закріплені за бюджетами вищого рівня, що передаються до бюджетів нижчого рівня за диференційованими і щорічно змінюваними нормативами відрахувань з метою збалансування бюджетів нижчого рівня.

Рефінансування державного боргу – погашення попередньої заборгованості за допомогою випуску нових позик або шляхом заміни короткострокових зобов'язань на середньо- чи довгострокові.

Рішення про місцевий бюджет – нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи місцевої ради, виданий в установленому законодавством України порядку, що містить затверджені повноваження відповідно Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації або виконавчому органу місцевої ради здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Розмежування доходів між бюджетами – законодавчий розподіл встановлених загальнодержавних податків та обов'язкових платежів між ланками бюджетної системи з метою забезпечення надійної фінансової бази кожного бюджету.

Розмежування видатків між бюджетами – законодавчий розподіл видатків, що фінансуються з бюджету, між ланками бюджетної системи у відповідності з розподілом функцій держави між рівнями державної влади й управління.

Розпис бюджету – документ, в якому встановлюється розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації.

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету.

Секвестр бюджету – пропорційне скорочення видатків з усіх статей бюджету (крім захищених) протягом часу, що залишається до закінчення поточного бюджетного року.

Соціальне забезпечення – фінансове утримання за рахунок бюджету громадян, які через об'єктивні причини не можуть мати самостійне джерело доходів або перебувати на утриманні інших громадян (інваліди від народження, діти-сироти, самотні люди похилого віку).

Соціальне страхування – система фінансових відносин щодо формування і використання страхових фондів, призначених для відшкодування втрат, пов'язаних з постійною чи тимчасовою працевдатністю та втратою місця роботи.

Соціальний захист – сукупність державних заходів і видатків бюджету, пов'язаних з наданням фінансової допомоги окремим верствам населення, які в результаті економічної та фінансової кризи чи через інші незалежні від них причини не мають достатніх для самозабезпечення доходів.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Спеціальний фонд кошторису доходів і видатків бюджетної установи та організації – кошти, що надходять на конкретні цілі відповідно до чинного законодавства та витрачаються на відповідні видатки за рахунок цих надходжень. Спеціальний фонд складається з власних надходжень (спеціальні кошти, кошти на виконання окремих доручень, інші власні надходження), субвенцій, одержаних з бюджету іншого рівня, та інших доходів спеціального фонду.

Спеціальні кошти – доходи бюджетних установ і організацій, які вони отримують від надання платних послуг, виконання робіт, реалізації продукції чи іншої діяльності, що здійснюється на підставі відповідних нормативно-правових актів, і використовуються за цільовим призначенням згідно зі спеціальним фондом кошторису доходів і видатків.

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Субсидія експортна – субсидія, що надається підприємствам за рахунок державного бюджету з метою стимулювання експорту.

Трансферти за кордон – невідплатні, безповоротні платежі іншим країнам, міжнародним організаціям, наднаціональним органам, некомерційним зарубіжним закладам.

Трансферти населенню – поточні платежі фізичним особам у грошовій (але не натуральній) формі, які призначені для збільшення їх доходу.

Управління бюджетними коштами – сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Фінансування бюджету – надходження та витрати бюджету, пов'язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Функціональна структура видатків бюджетів – групування видатків бюджетів усіх рівнів, що відображає напрями використання коштів на виконання основних функцій держави.

Цільове фінансування – виділення коштів на фінансування конкретних об'єктів і суб'єктів, витрат, програм і проектів.

Цільові позики – позики, кошти від розміщення яких призначені для фінансування конкретних цілей з метою вирішення певних соціально-економічних завдань і обумовлені при емісії позики.

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев І.В. Бюджетна система: навч. посібник / І.В. Алексеев, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько. – К.: Хай-Тек Прес, 2007. – 376 с.

2. Балацький Є. О. Роль та значення місцевих фінансів та фінансів міста / Є. О. Балацький // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. – 2012. – № 2. – С. 5 – 14.

3. Бедринець М. Д. Фінанси та кредит: бюджетна система, місцеві фінанси, фінансова діяльність суб'єктів підприємництва, податкова система: навч. посіб. для самост. підготов. до комплекс. держ. екзамену з фаху / М. Д. Бедринець, В. П. Биховченко, І. М. Бурдейний, Ю. М. Вербицька, Л. П. Довгань; ред.: Л. Л. Тарангул; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Чернівці: Прут, 2012. – 251 с.

4. Біла книга-2012 [Електронний ресурс] Офіційний сайт Міністерства оборони України mil.gov.ua

5. Благун І.Г. Бюджетний менеджмент: навч. посібник / І.Г. Благун, Р.М. Воронко, М.Л. Бучкович. – Львів: «Магнолія – 2006», 2007. – 244 с.

6. Благун І.Г. Фінанси: навч. посібник / І.Г. Благун, Р.С. Сорока, І.В. Єлейко. – Львів: «Магнолія – 2006», 2007. – 314 с.

7. Близнюк О. С. Місцеві фінанси в Україні: правове регулювання: навч. посіб. / О. С. Близнюк, Н. Л. Губерська, О. А. Музика, Р. А. Усенко; Акад. муніцип. упр., НДІ фін. права. – К.: Дакор; КНТ, 2007. – 311 с.

8. Бліщук К. М. Державні та місцеві фінанси. Бюджетний процес: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / К. М. Бліщук, Л. Р. Михайлишин; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 175 с.

9. Бояр А. О. Бюджетний процес у Європейському Союзі: монографія / А. О. Бояр; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т міжнар. відносин. – Луцьк: Захарчук В.М., 2012. – 522 с.

10. Булгакова С. О. Бюджетна система України та Євросоюзу: монографія / С. О. Булгакова, О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Г. В. Кучер, О. В. Пильтай, С. В. Волосович, О. О. Чечу-

ліна, І. С. Микитюк, Т. В. Канєва, Н. І. Сушко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: 2010. – 396 с.

11. Бюджетна система України та Євросоюзу: монографія / [С.О. Булгакова, О.І. Барановський, Г.В. Кучер та ін.] – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 409 с.

12. Бюджетна система України: навч. посібник / [С.І. Юрій, Й.М. Бескид, В.Г. Дем'янишин та ін.] – К.: НІОС, 2000. – 400 с.

13. Бюджетна система [Текст]: інтегр. навч. комплекс (посіб., електронна навч. система на компакт-диску): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Омелянович Л. О та ін.; під ред Л. О. Омелянович]; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк: [ДонНУЕТ], 2008. – 237 с.

14. Бюджетна система. Вишкіл студії: Навч. посібник / [С.І. Юрій, Й.М. Бескид, В.Г. Дем'янишин та ін.]; за ред. С.І. Юрія та Й.М. Бескида. – К.: Тансон, 2002. – 256 с.

15. Бюджетна система: навч. посібник / [К.М. Владимиров, Л.О. Абсава, Л.В. Владимірова, Т.К. Мінза]. – К.: Кондор, 2009. – 220 с.

16. Бюджетна система: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / [В.М. Опарін, В.І. Малько, С.Я. Кондратюк, Г.Б. Коломієць]. – К.: КНЕУ, 2002. – 336 с.

17. Бюджетна система: навч. посіб. / уклад.: Р. С. Сорока, І. Г. Благуи; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2011. – 234 с.

18. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – К.: Атіка, 2010. – 128с.

19. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. № 2542-III. – К.: Атіка, 2001. – 80с.

20. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментарі / за ред. О.В. Турчинова і Ц.Г. Огня. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 320 с.

21. Бюджетний менеджмент: підручник / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.

22. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.

23.Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2000. – 416 с.

24.Висновки щодо виконання Державного бюджету за 2012 рік: Рахункова палата / [Електронний ресурс] ас – rada.gov.doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf gov.ua

25.Гапонюк М. А. Місцеві фінанси у схемах і таблицях: навч. посіб. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта, Є. О. Малік, В. К. Хлівний; ред.: В. М. Федосов; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К.: КНЕУ, 2010. – 601 с.

26.Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері: монографія / [авт. кол.: Геєць В.М., Александрова В.П., Амоша О.І. та ін.]. – К.: Наукова думка, 2008. – 382 с.

27.Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / [авт. кол.: І.О. Луїна, О.П. Кириленко, А.В. Лучка та ін.]. – К.: Експрес, 2010. – 320 с.

28.Жибер Т. В. Бюджетна система: навч.-метод. посіб. / Т. В. Жибер, Г. Б. Коломієць; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". – К.: 2009. – 311 с.

29.Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2005. – 713 с.

30.Загорський В.С. Бюджетна система: навч.-метод. посібник для самост.вивч. дисц. / В.С. Загорський, І.Г. Благун, В.П. Медведєв. – Львів: видавництво Львівської комерційної академії, 2006. – 276 с.

31.Звіт про виконання Програми управління державним боргом за 2012 рік: [Електронний ресурс] Офіційний сайт Міністерства фінансів України minfin.gov. ua

32.Карлін М.І. Бюджетна система України: навч. посібник / М.І. Карлін. –К.: Знання, 2008. – 428 с.

33.Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. посіб. / М. І. Карлін. – К.: Знання, 2011. – 639 с.

34.Карпишин Н. Класичні моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я / Н.Карпишин, М. Комуницька // Світ фінансів. – № 1(14) – 2008. – С. 110– 117

35.Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.

36. Конституція України. – К.: Юрид. література, 1996. – 50 с. 231

37. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посібник / В.І. Кравченко. – К.: Т-во «Знання», 1999. – 487 с.

38. Луніна І.О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / [авт.кол.: І.О. Луніна, О.П. Кириленко, А.В. Лучка та ін.]. – К.: Експрес, 2010. – 320 с.

39. Лютий І.О. Державний кредит та боргова політика України: монографія / І.О. Лютий, Н.В. Зражевська, О.Д. Рожко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 360 с.

40. Мних М. В. Місцеві бюджети та фінанси в бюджетній системі України: навч. посіб. / М. В. Мних; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна", Вища шк. політ. лідера. – К.: 2011. – 247 с.

41. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг.ред. М.Я. Азарова. – К.: ЦУЛ, 2010. – 480 с.

42. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів [заг. редакція, передмова Ф.О. Ярошенка]. – К.: Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.

43. Нескородева І. І. Бюджетна система в структурно-логічних схемах: навч. посіб. / І. І. Нескородева; Харк. нац. екон. Ун-т. – Х.: ІНЖЕК, 2012. – 173 с.

44. Нестерова А. В. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні [Електронний ресурс] / Нестерова А. В. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/texts/2009_7/09navy su.pdf

45. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету України: теорія та практика: Монографія / Ц.Г. Огонь. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 580 с.

46. Омелянович Л. О. Бюджетна система: навч. посіб. / Л. О. Омелянович, В. С. Левченко, О. В. Хістева, О. В. Чайковська, Г. Є. Долматова, О. О. Якубовська; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк, 2008. – 237 с.

47. Омелянович Л. О. Місцеві фінанси: навч. посіб. / Л. О. Омелянович, В. С. Левченко, О. В. Хістева, Д. В. Фірсов, О. О. Якубовська; ред.: Л. О. Омелянович; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2011. – 251 с.

48.Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В.М. Опарін.– К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.

49.Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: монографія / К.В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.

50.Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч.посібник / Ю.В. Пасічник. – К.: Знання – Прес, 2002. – 495 с.

51.Пасічник Ю. В. Бюджетна система України: навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – 2 - ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2008. – 670 с.

52.Пенькова О.Г. Вибір моделі фінансування галузі охорони здоров'я / О.Г. Пенькова // Актуальні питання сучасної економіки 23 грудня 2011 р.: Матеріали III Всеукраїнської заочної наукової конференції – Умань: Видавець «Сочінський», 2011. – Ч.2. – С. 50- 51

53.Письменний В. В. Місцеві фінанси: навч. посіб. / В. В. Письменний; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т.: Екон. думка, 2012. – 199 с.

54.Поважний О. С. Місцеві фінанси: конспект лекцій / О. С. Поважний, О. М. Грінштейн, Н. А. Гура; Донец. держ.ун-т упр. – Донецьк: Технопарк, 2012. – 143 с.

55.Реформування бюджетної системи України на інноваційних засадах [Електронний ресурс]: монографія / за заг. ред. Ф. О. Ярошенка; Міністерство фінансів України. – К.: 2010. – 544 с.

56.Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю місцевих фінансів: монографія / Л. А. Савченко, А. А. Коваленко; Київ. міжнар. ун- т. – К.: 2010. – 124 с.

57.Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Д. Сафонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 186 с.

58.Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 680 с.

59.Старостенко Г.Г. Бюджетна система: навч. посібник / Г.Г. Старостенко, Ю.В. Булгаков. – К.: ЦУЛ, 2006. – 240 с.

60.Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / О.О. Синцова. – К:Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.

61.Тарангул Л. Л. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: [монографія] / Л. Л. Тарангул, А. М. Вдовиченко, А. А. Галюта, Т. І. Єфименко, В. В. Жовнер; ред.: Л. Л. Тарангул; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь: Фенікс, 2012. – 531 с.

62.Україна. Верховна Рада України. Про основні напрями бюджетної політики на поточний рік (Бюджетна резолюція): Постанова. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

63.Україна. Головне управління Держказначейства України. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету: Наказ від 25 листопада 2008 року № 495. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

64.Україна. Закон. Про бібліотеки і бібліотечну справу: від 27.01.1995р. № 32/95–ВР. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

65.Україна. Закон. Про Державний бюджет України на поточний рік. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

66.Україна. Закон. Про державну допомогу сім'ям з дітьми від 04.07.2002 р. № 49-IV. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

67.Україна. Закон. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: від 15.05.2003 р. № 755-IV. Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

68.Україна. Закон. Про державну службу: від 16.12.1992р. № 3723-ХІІ. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

69.Україна. Закон. Про дипломатичну службу: від 20.09.2001р. № 2728-ІІІ. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

70.Україна. Закон. Про збір та облік єдиного внеску на загально-обов'язкове державне соціальне страхування: від 08.07.2010р.

№ 2462-VI. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

71.Україна. Закон. Про місцеве самоврядування в Україні: від 21 травня 1997 р. № 280-97-ВР // Закони України. – К., 1997. – Т. 12. – С. 180-229.

72.Україна. Закон. Про музеї та музейну справу: від 29.06.1995р. № 249/95–ВР. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

73.Україна. Закон. Про освіту: від 23.05.1991р. № 1060-XII. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

74.Україна. Закон. Про службу в органах місцевого самоврядування: від 07.06.2001р. № 2493-III. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

75.Україна. Закон. Про соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей: від 20.12.1991р. № 2011-XII– ВР. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

76.Україна. Закон. Про театри і театральну справу: від 31.05.2005р. № 2605-IV. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

77.Україна. Кабінет Міністрів. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова від 28 лютого 2002 року № 228. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

78.Україна. Кабінет Міністрів. Про виплату працівникам державних і комунальних клубних закладів допомоги для оздоровлення та матеріальної допомоги на вирішення соціально-побутових питань: Постанова від 15 вересня 2010 року № 840. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

79.Україна. Кабінет Міністрів. Про встановлення надбавки педагогічним працівникам дошкільних, позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навча-

льних закладів I-II рівня акредитації, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування: Постанова від 23 березня 2011 року № 373. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

80.Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек: Постанова від 22 січня 2005 року № 84. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

81.Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2013-2015 рр.: Постанова від 29. 04. 2013 р. // [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

82.Україна. Кабінет Міністрів. Про оплату праці керівних працівників державних органів: Постанова від 30 червня 2005 року № 510. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

83.Україна. Кабінет Міністрів. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова від 30 серпня 2002 року № 1298. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

84.Україна. Кабінет Міністрів. Про оплату праці та щомісячне грошове утримання суддів: Постанова від 03 вересня 2005 року № 865. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

85.Україна. Кабінет Міністрів. Про реалізацію окремих положень частини другої статті 28 Закону України «Про музеї та музейну справу»: Постанова від 22 січня 2005 року № 82. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

86.Україна. Кабінет Міністрів. Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова від 07 листопада 2007 року № 1294. – [Електронний ресурс] // Офі-

ційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

87. Україна. Кабінет Міністрів. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів: Постанова від 09 березня 2006 року № 268. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

88. Україна. Міністерство внутрішніх справ України. Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ: Наказ від 31 грудня 2007 року № 499. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

89. Україна. Міністерство культури і туризму України. Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки: Наказ від 18 жовтня 2005 року № 745. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

90. Україна. Міністерство освіти і науки України. Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ: Наказ від 26 вересня 2005 року № 557. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

91. Україна. Міністерство праці України, Міністерство охорони здоров'я України. Умови оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення: Наказ від 05 жовтня 2005 року № 308/519. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

92. Україна. Міністерство фінансів України. Порядок відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: наказ від 22 червня 2012 року № 758 // [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

93. Україна. Міністерство фінансів України. Порядок обліку платників податків та зборів: Наказ від 9.12.2011 р. № 1588 /

[Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

94. Україна. Міністерство фінансів України. Порядок обліку платників податків, зборів: наказ від 09.12.2011 № 1588 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

95. Україна. Правління Пенсійного фонду України. Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова від 27.09.2010 № 21-6. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

96. Фещенко Н.М. Галузь охорони здоров'я: проблеми та перспективи фінансового забезпечення // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 6. – С.155-161.

97. Фещенко Н.М. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин / Н.М. Фещенко // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету, т. 2 (економічні науки). – 2009 р. – №2 (25). – С. 304-314.

98. Фещенко Н.М. Проблеми фінансового забезпечення розвитку освіти в Україні / Н.М. Фещенко // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – №3. – С.115-122

99. Фещенко Н.Н. Теоретико-методологические основы финансового выравнивания / Н.Н. Фещенко // Вісник ОДЕКУ. – 2014 – № 17. – С. 109-120.

100. Фінансова система України [Електронний ресурс]: збірник наукових праць / ред. І. Д. Пасічник. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2009. – 486 с.

101. Чала Н. Д. Бюджетна система [Електронний ресурс]: навчальний посібник / Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко. – К.: Знання, 2010. – 223 с.

102. Шубенко І.А. Розвиток медичного страхування у системі особистого страхування / І.А.Шубенко // Держава та регіони: наук.-виробн. журнал. Серія Економіка та підприємництво. – Випуск 5. – 2010. – С.89-92.

103. Шубенко І.А. Розвиток ринку страхування як одна із складових фінансової безпеки України / І.А. Шубенко // Вісник ЖНАЕУ– №1. – 2011. – С. 327-333.

104. Шубенко І.А., Шевчук І.В. Методичні вказівки для проведення практичних занять і семінарських занять з дисципліни «Бюджетна система» для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» [Електронний ресурс]: – 2012. – 50 с.

105. Шубенко І.А., Шевчук І.В. Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Бюджетний менеджмент» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» спеціальності 7.0305801 «Фінанси і кредит» [Електронний ресурс]: – 2012. – 60 с.

106. Юрій С. І. Бюджетна система. Вишкіл студії: навч. посіб. / С. І. Юрій, О. П. Кириленко, В. Г. Дем'янишин, Й. М. Бескид, А. Ю. Дерлиця; ред.: С. І. Юрій, О. П. Кириленко; МОН України, Терноп. нац. екон. ун-т. – Т.: ТНЕУ, 2010. – 423 с.

107. Dema D.I., Feshchenko N.N. Treasury Execution of Local Spending Budgets: Problems and Solutions/ D.I. Dema, N.N. Feshchenko // Международный научно-практический журнал «Вестник Финансового университета» – 2014. – № 1. –

108. Feshchenko N.N. Evolutional approach as basis of effective budgetary process / N.N. Feshchenko // Міжнародний науковий журнал «Механізм регулювання економіки». – 2012. – №4 (58). – С. 123-132.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Дема Дмитро Іванович
Фещенко Наталія Миколаївна
Шубенко Інна Андріївна

Навчальний посібник

Редактор Н.О. Куровська
Макетування Л.В. Недільська
Дизайн обкладинки О.М. В'юнцова

Підписано до друку 18.09.2014 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Ум.друк.арк. 29,06
Наклад 300 прим. Зам. № 96.

Свідоцтво суб'єкта про державну реєстрацію
ДК № 3402 від 23.02.2009 р.
Житомирський національний агроекологічний університет, 2014.
10008, м. Житомир, Старий бульвар, 7.